

**UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ-TEOLOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA KŘESŤANSKÉ VÝCHOVY**

Soňa Babiánková

Obor: Sociální pedagogika

**Práce kurátora pro děti a mládež z pohledu jeho klientů v okrese
Přerov**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Hana Šlechtová Ph.D.

Olomouc 2018

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a že jsem všechny použité informační zdroje uvedla v seznamu literatury.

.....

Podpis autora práce

Děkuji. Mgr. Haně Šlechtové, Ph.D. za odborné vedení práce a pomoc při její realizaci, dále všem, kteří se podíleli na vzniku mého výzkumu

Obsah

1	Základní pojmy a kategorie související s prací kurátora pro mládež	2
1.1	Delikvence a kriminalita.....	2
1.2	Přestupky, trestné činy.....	3
1.3	Mládež	4
1.4	Riziková mládež	5
2	Práce kurátora pro mládež.....	6
2.1	Činnost a nástroje kurátora pro mládež	7
2.1.1	Nástroje využitelné v rámci práce s dítětem	7
2.1.2	Vyhodnocování situace dítěte a IPOD	9
2.2	Metody práce kurátorů pro děti a mládež	11
2.3	Zásady kurátora pro děti a mládež.....	12
3	Klienti kurátora pro děti a mládež v kontextu delikvence a kriminality	15
3.1	Děti s poruchami chování	15
3.2	Specifika dětské delikvence a kriminality mládeže.....	16
3.3	Příčiny vzniku dětské delikvence a kriminality.....	17
3.4	Trestní řízení ve věcech dětí a mladistvých.....	23
4	Metodologie a kontext výzkumu	26
4.1	Výzkumný problém a cíl výzkumu	26
4.2	Metoda výzkumu	26
4.3	Výběr výzkumného souboru.....	26
4.4	Charakteristika obvodu.....	27
5	Analýza rozhovorů komunikačních partnerů	29
5.1	Jan.....	29
5.2	Petr.....	33
5.3	Markéta.....	36

5.4 Daniel.....	39
Závěr.....	41
Prameny a literatura	44

ÚVOD

Tato bakalářská práce si klade za cíl částečně proniknout do toho, jaký vliv měli kurátoři pro děti a mládež ve vybrané lokalitě na své klienty. Dílčím cílem naplňovaným v první etapě práce je popsat práci kurátorů pro děti a mládež a jejich metody a postupy, kterými mohou pracovat se svými klienty. Věkové rozdíly klientů i široká škála jejich problémů, vyžaduje specifické přístupy ze strany kurátora.

Hlavní metodou použitou k dosažení cíle je vlastní kvalitativní výzkum formou analýzy rozhovorů s komunikačními partnery. Tomu předcházela příprava koncepce, jež je založena na analýze odborné literatury a pramenů.

Co se odborné literatury týče, využila jsem hlavně zdroje orientované na sociologii, pedagogiku, vývojovou psychologii a sociální práci. Mezi hlavní zdroje řadím zákony související s touto problematikou, a metodické pokyny MPSV určené pro kurátory pro děti a mládež.

Svou práci začínám představením základních pojmů a kategorií vztahujících se k této problematice. Další kapitolu již věnuji tomu, kdo je kurátor pro mládež a co je náplní jeho práce, jaké nástroje používá a s jakými dalšími organizacemi spolupracuje. Třetí kapitola se souhrnně věnuje klientům kurátora a dětem s poruchami chování. Čtvrtá kapitola je již věnovaná metodologii a kontextu výzkumu. Pátou kapitolou je samotný výzkum.

Část představující výsledky vlastního výzkumu obsahuje kvalitativní výzkum založený na analýze rozhovorů, kde využívám některé postupy zakotvené teorie. Participanty jsou klienti nebo bývalí klienti kurátorů. Informace pro výzkum jsem získala od čtyř participantů, kteří se ve svém dětství nebo dospívání kvůli závažným činům nebo drobnostem dostali do jeho kanceláře. Cílem výzkumu je od klientů kurátora zjistit, jak byli kurátoři úspěšní z pohledu jich samotných a v návaznosti na to je dílčím cílem mé práce zjistit proč se vybraní komunikační partneři dostali do péče kurátora a jakou změnu v životě participantů kurátor udělal.

Jsem si vědoma, že sběr dat v tomto výzkumu by měl pokračovat dále, včetně hledání nových participantů, pokud by se objevovali nové souvislosti, ale pro účely bakalářské práce se zastavuji zde.

1 Základní pojmy a kategorie související s prací kurátora pro mládež

V této kapitole popíši a vysvětlím pojmy, které se vztahují k práci kurátora pro mládež, a které je nutné dopředu vymežit.

1.1 Delikvence a kriminalita

Delikvence a kriminalita se řadí mezi sociálně patologický jevy. Chápání pojmu delikvence lze rozdělit na užší a širší. Užší pojetí považuje za delikvenci chování osob mladších patnácti let, kteří spáchali čin, který je jinak hodnocen jako čin trestný. Za širší pojetí považujeme delikventní činnost, která porušuje právní normy stejně tak i normy společenské. (Kuchta, Válková 2005)

Vedle trestných činů se pojem delikvence vztahuje i na jevy, které jsou závadné, ale samy o sobě nejsou trestné, tedy např. útěky z domova, alkoholismus, toxikománie, patologické hráčství, prostituci, účast na činnosti extremistických skupin, závadových part, projevy agresivity vůči druhým lidem či vůči věcem, až po sebepoškození. Podle věku můžeme rozlišit dětskou delikvenci – do patnácti let věku a juvenilní delikvenci od patnácti do osmnácti let věku. (Hartl, Hartlová, 2000)

Delikvence existuje několik kategorií, a to majetková, násilná a ostatní. Každá z nich může být jak běžná, tak závažná. Mezi běžné majetkové delikty patří krádež v obchodě, krádež věcí bez použití násilí. Mezi závažné patří krádež auta, motorky, vloupání do budovy. Mezi běžné násilné delikty spadá skupinová bitka, nošení zbraně, a mezi těmi závažnými jsou loupeže, úmyslné ublížení na zdraví. A ostatní běžné formy delikvence jsou například sprejerství, vandalismus. Mezi ty závažné se řadí prodej drog nebo týrání zvířat. (Hartl, Hartlová, 2000)

Delikventní jednání podobně definuje také Karabec, podle něhož je delikventní chování: „Obecné označení pro činnost porušující zákonné nebo jiné normy chování a způsobující společnosti nebo jednotlivci újmu. Obvykle se pod tímto pojmem rozumí protispolečenské chování v širším smyslu než kriminalita, tedy i to, které nedosahuje stupně společenské nebezpečnosti trestného činu, nebo závadné chování osob, které nejsou vzhledem ke svému věku ještě plně trestně odpovědné. Nejčastěji se potom pojem delikvence užívá pro označení trestné činnosti mládeže.“ (Karabec, 1991, s. 84),

Pojem „kriminalita“ (neboli zločinnost) je např. definována jako „společenský jev, kterým se rozumí souhrn trestné činnosti v určité oblasti za určité období. Nebo je dále definována jako

negativní společensko- historický podmíněný jev tvořený souhrnem jednání, jehož důsledkem je trestná činnost.“ (Hartl, Hartlová, 2000, s. 772)

Kriminalitou mládeže se rozumí jednání osob mladších 18 let, jehož důsledkem je porušení právních a společenských norem. Osoby ve věku 15–18 let se označují jako mladiství a jsou ze zákona trestně odpovědní s jistým omezením. Osoby mladší 15 let nejsou trestně odpovědné, spáchá-li však dítě mezi 12. až 15. rokem věku čin, za který lze dle trestního zákona uložit výjimečný trest, může se takovému jedinci uložit v občansko-právním řízení ochranná výchova, kterou uloží příslušný soud. (Zákon č.218/2003 Sb.)

Delikventní mládež a její chování ve společnosti popisuje Raufleisch ve své práci takto. Není výjimkou, vstupují-li jedinci do některých vztahů pouze za nějakým konkrétním účelem. Špatný vztah těchto jedinců k ostatním lidem, se odvíjí od toho, že jiný způsob vztahů mezi lidmi často ani nepoznali. Tento vztah se projevuje tak, že lidi kolem sebe vnímají jako prostředek či cestu k dosažení svého určeného cíle. Ostatní lidi ve svém okolí respektují pouze tehdy, pokud pro ně mají nějaký význam. To se stává především, když naplňují jejich potřebu podpory, náklonnosti a uznání. Ostatní lidé naproti tomu pro ně nemají význam, což platí i v případě, že již neuspokojují jejich potřeby jako dříve. Nelze vyloučit, že vůči ostatním lidem chovají mnohdy i silnou nenávist, která je způsobena tím, že tito lidé nenaplňují jejich očekávání. (Raufleisch, 2000)

1.2 Přestupky, trestné činy

U trestných činů je trestným pokus i příprava trestného činu. Naproti tomu u přestupků není pokus ani příprava přestupku postihována. Rozdíl mezi trestným činem a přestupkem je i v míře právních následků. Spáchání trestného činu má zpravidla za následek trestní sankci, přičemž trestní sankce mají větší dopad na pachatele než sankce za přestupek. Sankce ukládané za přestupek jsou mírnější. Sankce za přestupky se nezapisují do rejstříku trestů. Z praxe kurátorů v Přerově vyplývá, že velká část páchané delikvence spadá právě do přestupkové agendy, kde jsou evidovány skutky s menší majetkovou hodnotou (do 5. tisíců Kč), nejružnější hlučné jednání, poškozování, slovní potyčky apod. (Zákon č.200/1990 Sb.)

Zvláštní ustanovení se v zákoně o přestupcích týká mladistvých „Při posuzování přestupku osoby, která v době jeho spáchání dovršila patnáctý rok a nepřekročila osmnáctý rok svého věku (dále jen "mladistvý"), se přihlíží ke zvláštní péči, kterou společnost věnuje mládeži. Přestupek mladistvého nelze projednat v příkazním řízení a nelze za něj uložit zákaz pobytu. Horní hranice pokuty se u mladistvého snižuje na polovinu, přičemž však nesmí být

vyšší než 5000 Kč. V blokovém řízení se horní hranice pokuty u mladistvého snižuje na polovinu, přičemž však nesmí být vyšší než 2500 Kč. Zákaz činnosti lze mladistvému uložit nejdéle na dobu jednoho roku, nebránil-li by výkon této sankce jeho přípravě na povolání.“ (Zákon č. 2001/1999 Sb.)

1.3 Mládež

Mládež podle Velkého sociologického slovníku definujeme jako „nepřesně ohraničenou věkovou skupinu, nebo sociální kategorii vymezenou specifickými biologickými, psychickými a sociálními znaky. Příslušníky mládeže spojuje to, že se nalézají ve stejném životním cyklu nazývaném mládí a jsou stejnou generací.“ (Maříková, 1996, s. 635)

Při definování toho, kdo je vlastně mládež je důležité vzít v úvahu, že „mládež není psychologicky ani sociologicky všeobecným jednolitým, pevným a stabilním sociálním jevem; je bohatě diferencována s neméně bohatě diferencovanými specifickými potřebami, hodnotovým systémem, postoji, zájmy, názory (sub)kulturou“ (Geist, 1992, s.647)

Problémy mládeže mohou vycházet ze změn v dospívání. Jedná se o časově docela dlouhé období, kdy se ze závislého jedince stává jedinec nezávislý, který je zodpovědný sám za sebe. Období dospívání se rozděluje na období puberty a adolescence. Puberta nastává v rozmezí 10-16 let. Navazuje na ni adolescence, která probíhá zhruba od 16 do 17 let. Určení horní hranice je však komplikované, záleží, co je považováno za hlavní kritérium. (Labáth, 2001)

V průběhu dospívání dochází k biologickým a fyziologickým změnám. Tyto biologické změny se týkají především velkých změn v činnosti žláz s vnitřním vylučováním. Velmi výrazným tělesným růstem. Dále dochází k psychickým změnám. V této oblasti se zlepšuje logické myšlení a projevuje se potřeba seberealizace a sebeuplatnění, nezávislosti a emancipace, zároveň nastává růst intelektové výkonnosti. K další oblasti projevů dospívání patří sociální oblast. V té můžeme zaznamenat změny vztahů k vrstevníkům. Tyto vztahy začínají nabírat na intenzitě. Jedná se o posun od závislosti dítěte na rodiči k emancipaci. Mění se i vztahy k rodičům a autoritám. Dochází k přeměně na partnerské vztahy V přechodu od pubert k adolescenci se jedinec čím dál více zaměřuje sám na sebe. Změnou prochází i vztahy k opačnému pohlaví. Tyto vztahy dostávají jednoznačný erotický charakter. (Labáth, 2001)

1.4 Riziková mládež

Pojem „rizikový“ je z hlediska obsahu natolik široký, že zahrnuje celý proces jednání počínaje prvními nenápadnými signály až po závažné nepříznivé, nepřizpůsobivé jednání. A také je značně široký, aby pokryl celou řadu oblastí rozdílných situací mladých lidí – od zneužívání adolescentů až po prostituci. A je velmi důležité že tento pojem neobsahuje tak negativní konotaci, jako např. disociální jednání či delikvence. (Labáth, 2001)

Ve své práci považuji za rizikovou mládež takovou mládež, kterou lze definovat jako: „Děti, které vedoucí zahálčivý nebo nemravný život, jenž spočívá především v tom, že zanedbávají školní docházku, nepracují, ačkoliv nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo návykové látky, žijí se prostitucí, spáchaly trestný čin nebo, jde-li o děti mladší než patnáct let, spáchaly čin, který by jinak byl trestným činem, opakovaně nebo soustavně páchají přestupky nebo jiným způsobem ohrožují občanské soužití; jež se opakovaně dopouští útěků od rodičů nebo jiných fyzických nebo právnických osob, které jsou odpovědné za výchovu dítěte.“ (Zákon č. 359/1999 Sb.)

Podle Slovníku sociální práce, je pojem riziková mládež vymezena jako mládež, u které je zvýšené riziko selhání ve funkcích ve společnosti. (Matoušek, 2003)

Pro další pohled na to, kdo je vlastně riziková mládež jsem využila článku Červenky, ten se snaží popsat, jak se stane to, že je někdo nazván problémovým nebo rizikovým jedincem. V anamnéze těchto jedinců podle něj můžeme nejčastěji najít slova jako nerespektující autoritu, záškolák, krádeže, útěky atd. Nad označením problémová mládež uvažuje jako nad zvláštním sociální statutem nikoli jako ukazatelem nějaké vlastnosti, která by k těmto lidem měla patřit. Tento status jim byl někým přidělen. A Červenka si klade otázku na základě, jakých kritérií. (Červenka, 2005)

2 Práce kurátora pro mládež

„Pojmem sociální kuratela pro děti a mládež se rozumí soubor specializovaných opatření, která v rámci přenesené působnosti zabezpečuje orgán sociálně-právní ochrany dětí na odstranění, zmírnění a zamezení prohlubování anebo opakování poruch psychického, fyzického a sociálního vývoje dítěte“ (MPSV, 2016, s.8.)

Práce kurátora pro děti a mládež se řídí se podle Zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí ji vymezuje především jako péči o děti, které vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku, nepracují, přesto, že nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo jiné návykové látky, jsou ohroženy závislostí, živí se prostitucí, spáchaly trestný čin nebo, jde-li o děti mladší než patnáct let, spáchaly čin, který by jinak byl trestným činem, opakovaně nebo pravidelně páchají přestupky nebo jiným způsobem ohrožují občanské soužití. Dále jsou to děti a mládež, které se opakovaně dopouští útěků od rodičů nebo jiných fyzických nebo právnických osob odpovědných za výchovu dítěte, Sociální kuratela si klade za cíl poskytování pomoci při překonávání nepříznivých sociálních podmínek a výchovných vlivů, s cílem umožnit začlenění do společnosti, včetně začlenění pracovního života. (MPSV, 2016)

Kurátor pro děti a mládež (dále jen „kurátor“) „je zaměstnancem obce s rozšířenou působností, zařazeným k výkonu sociálně-právní ochrany dětí. Jeho práce se specializuje na děti vyžadující zvýšenou pozornost. Práce je založena na přímém kontaktu a spolupráci s dítětem, dále i s jeho rodinou. Povinností kurátora je sledovat nepříznivé vlivy působící na děti, zjišťovat příčiny jejich vzniku a činit opatření k jejich snížení. Cílem pracovníků OSPOD je působit k obnovení poškozených sociálních vztahů, začlenění dětí do rodinného a sociálního prostředí a zamezení opakování protiprávního jednání.“ (MPSV, 2016, s. 8)

Kurátor pro mládež běžně spolupracuje zejména se školami a školskými zařízeními, včetně zařízení ústavních, se zdravotnickými zařízeními, včetně poraden pro závislosti a psychiatrických léčeben, se středisky výchovné péče, poradenskými a klinickými psychology, krizovými centry, domy na půl cesty a různými neziskovými organizacemi zabývajícími se poskytováním pomoci mládeži propuštěné z výkonu ústavní nebo ochranné výchovy, z výkonu trestního opatření odnětí svobody nepodmíněného či mládeži bez fungujícího rodinného zázemí, s Policií ČR, státními zástupci, s Probační a mediační službou a se soudy. (MPSV, 2016)

Sociální kuratela sociálně právní ochrany dětí na magistrátu města Přerově začíná nejčastěji řešit situaci mladistvého nebo dítěte na základě upozornění školy, zahájení trestního řízení u mladistvého, oznámením o deliktu nezletilého dítěte, nebo přímo s rodiči, kteří se na ně obrátí, nebo na základě přímého kontaktu s klientem, upozornění občanů či institucí. Sociální kuratela má právo na podávat návrhy k soudu na výchovné opatření, nebo návrhy na vydání předběžného opatření. (Pivodová, 2011)

2.1 Činnost a nástroje kurátora pro mládež

Náplní práce kurátora je především posouzení situace v oblasti sociálně-patologických jevů u dětí a mládeže a navrhování preventivních opatření. Kurátor by měl pracovat s celkovou resiliencí klienta.

Punová resilienci označuje jako popis dynamických vývojových procesů, díky nimž se jedinec (či jiné systémy, jako např. rodina, komunita) přizpůsobují a dobře fungují i přes vystavení stresu a jiným nepříznivým situacím (Punová, 2012)

Fraser a kol. již považuje resilienci, za základní koncept pro profesi sociální práce, a definuje ji jako „nečekanou či výrazně úspěšnou adaptaci na negativní životní události, trauma, stres či jiné typy rizik. (Když pochopíme, co lidem pomáhá v této situaci dobře fungovat, můžeme být schopni na základě těchto poznatků vytvořit nové strategie týkající se praxe.“ (Fraser a kol., 1997, s. 136)

Při práci s rizikovou mládeží se využívá dvou hlavních strategií pro rozvoj resilience. Příkladem může být strategie zaměřena na aktiva. Zde se jedná o nabídku klubů, možnosti vzdělávání rodičů, vytváření center pro rekreaci, zvyšování přítomnosti osob s dobrým vlivem na děti a mládež. Další strategií lze nazvat jako strategie zaměřené na proces. Zde je příkladem zvyšování sebedůvěry, nácvik aktivního rodičovství, podporování citových vztahů, podporování přátelství s dětmi s prosociálním chováním. (Punová, 2012)

2.1.1 Nástroje využitelné v rámci práce s dítětem

Nyní se dostávám k nástrojům, které kurátoři pro děti mládež využívají k naplňování svých cílů, při práci s klientem.

- **Posouzení nejlepšího zájmu dítěte**

Činností kurátora pro mládež je posouzení nejlepšího zájmu dítěte. Dělí se do dvou oblastí, a to identifikaci zájmů dítěte a nalezení rovnováhy mezi nimi. Mezi oblastmi, které se posuzují, patří: názor dítěte; identita dítěte, zachování rodinného prostředí a vztahů dítěte s jeho

přirozeným prostředím, zajištění péče, ochrany a bezpečí dítěte, situace zvláštní zranitelnosti dítěte (např. zdravotní postižení dítěte; příslušnost dítěte k jazykové, kulturní, etnické či národnostní menšině; státní občanství dítěte; sexuální orientace dítěte apod.) právo dítěte na zdraví; právo dítěte na vzdělání. (MPSV, 2016) Při posuzování nejlepšího zájmu dítěte je důležité uplatnit princip přiměřenosti a spolupráce s dítětem.

- **Případová konference**

Případová konference je řízené setkávání těch, kteří mohou pomoci klientovi. Jejím cílem je zhodnocení situace, výměna informací. Klient a rodina jsou spoluúčastníky rozhodování. Cílem případové konference je rychle reagovat na vzniklou situaci ohroženého dítěte nebo jeho rodiny, spolupracovat při vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny s cílem zajítí nejvhodnější řešení problému, vytvářet osobní kontakty a podpůrnou síť rodině. Dalším cílem je aktivizovat rodinu a v neposlední řadě také získat nástroj pro kontrolu plnění domluvených kroků. (MPSV, 2016)

Místo setkání záleží na domluvě v úvahu přichází OSPOD, škola, ústavní zařízení, poradna, poskytovatel sociální služby aj. Případová konference by měla mít přesně stanovou strukturu. Časová dotace se doporučuje se minimálně na 1, 5 hodiny. (MPSV, 2016)

Pro úspěch celé případové konference je důležité nepodcenit přípravu, zejména co se týče zajištění účasti klienta a dále zákonného zástupce, rodiny, Při průběhu konference se snažíme motivovat všechny účastníky. Mapuje se okolí klienta a zdroje pomoci v jeho okolí, vytváříme okruh osob a organizací, které jsou vhodné pro řešení situace. Nesmíme zapomenout zajistit vyváženost účastníků, aby jejich přítomnost klienta neohrozila a mohli jsme získat různé úhly pohledu. Cíl setkání stanovíme společně s klientem. Zajistíme facilitátora, který bude řídit průběh setkání a směřovat práci ke konkrétnímu výsledku. (MPSV, 2016)

- **Rodinná konference**

Jedná se o v ČR relativně nový přístup, při práci s rodinou. Pracuje se zde převážně s tím, že dítě není jediným klientem, součástí je i jeho rodina. Čím více lidí se zapojí, tím více názorů a pohledů se může objevit. Využívají se zde přirozené sociální vazby. Zodpovědnost za vlastní situaci je ponechána rodině. Tento model ukazuje změnu v přemýšlení o klientech. Je to jedna z metod sociální práce, která je založena na individuálním přístupu a od klienta se očekává snaha a spolupráce. Tento typ konference se v Přerově neprovádí. (MPSV, 2016)

- **Terénní sociální práce**

Terénní soc. práce je také nástrojem kurátora, Jedná se o soubor veškerých aktivit kurátorů mimo úřad, které jsou směřovány ke klientovi a jsou realizovány metodami sociální práce, a to v přirozeném prostředí klienta. Do terénní práce se řadí doprovázení klienta na jednání s různými institucemi. Hlavním obsah je práce s klienty v jejich přirozeném prostředí návštěvy v místě bydliště provádění sociálního šetření a také doprovod klienta na jednání na úřadech (úřady práce, soudy, policie atd.). V rámci terénní sociální práce kurátor zprostředkovává klientovi kontakt se společenským prostředím, podporuje ho a pomáhá mu uplatňovat jeho práva a oprávněné zájmy. Současně mu pomáhá při obstarávání osobních záležitostí. (MPSV, 2016)

- **Rozhovor změřený na motivaci ke změně**

Řízený rozhovor je základním nástrojem získávání informací. Kurátor by měl být schopný komunikovat tak, aby mu klient rozuměl. Důležité je zvolit správný styl a vedení komunikace. Rozhovor by měl být založený na naplňování společně určených cílů, na vzájemné důvěře. Správně vedený rozhovor má svá kritéria. Prvním krokem ve vedení rozhovoru je pomoci dítěti se uvolnit. Pomocí rozhovoru můžeme motivovat a navrhnout řešení. Správná komunikace zde hraje velkou roli, protože pokud klient považuje návrhy řešení za své vlastní, je daleko pravděpodobnější že se jich bude následně držet. Na začátku setkání je vhodné nechat mluvit dítě a získat tak jeho názor a pohled na situaci. Můžeme volit mezi direktivním nebo nedirektivním přístupem. (MPSV, 2016)

2.1.2 Vyhodnocování situace dítěte a IPOD

Vyhodnocování situace dítěte a tvorba individuálního plánu ochrany dítěte jsou relativně nová věc. Tyto dvě klíčové metody byly zavedeny novelou zákona o SPOD od 1. ledna 2013.

Vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny je důležité zejména k identifikaci potřeb dítěte a míry jejich naplnění v rodině, k objasnění silných stránek rodičů či jiných osob odpovědných za výchovu, k posouzení aktuální míry ohrožení dítěte. Z tohoto dokumentu vychází následná práce s klientem. Dále je to dokument pomáhající k tvorbě IPOD. (MPSV, 2016)

Vyhodnocování situace dítěte se provádí vstupní a komplexní. Vstupní posouzení je zjednodušení a převážně určuje rychlost, adekvátnost a množství intervencí od OSPOD. Komplexní posouzení je hlubší analýza situace dítěte. Tyto dokumenty mohou být skvělým pomocníkem pro práci s klientem zároveň je tady však riziko byrokracie. Shromažďováním informací o klientovi se dá popsat mnoho papíru, pokud však zůstane pouze u toho jde o zbytečnou byrokracii. (MPSV,2016)

Vyhláška č. 473/2012 Sb upravuje přesný obsah vyhodnocení situace dítěte a tvorbu individuálního plánu ochrany dítěte. Ve vyhodnocení situace se stanovují jednotlivé cíle a směr k ochraně dítěte. IPOD vychází z vyhodnocení situace. Nyní si přesně určíme, co tyto dva dokumenty musí obsahovat.

Vyhodnocování situace dítěte musí vycházet z individuálního přístupu k dítěti a zahrnuje zjištění míry ohrožení, vymezení rizik, kterým je dítě vystaveno, posouzení tělesného a psychického vývoje, zhodnocení průběhu studia a dalších vzdělávacích možností, posouzení individuálních potřeb klienta, odhad schopností a vlastností klienta, musí se zohlednit přání dítěte s ohledem na jeho rozumovou vyspělost a věk. (Zákon č. 473/2012)

Aby bylo možné vyhodnotit situaci, je potřeba udělat průzkum situace rodina a rodinného prostředí, zjistit příčiny problémů v rodině, vyhodnotit vzájemné vztahy mezi rodiči a dítětem, určení potřeb rodiny, určení možností rodiny v různých směrech (sociálních, vztahových, ekonomických) zhodnocení možných rizik ve výchově, zjištění předpokladů rodičů pro výchovu a určení jejich kompetencí pro výchovu. Posouzení hmotných podmínek života rodiny, zjištění dalších skutečností pro hodnocení situace rodiny v daném případě. (MPSV,2016)

Jak již bylo výše uvedeno, IPOD vychází z vyhodnocení situace dítěte. Obsah tohoto dokumentu je dán zákonem o OSPOD. Povinností OSPOD je pravidelně vyhodnocovat situaci dítěte a jeho rodiny za účelem posouzení, zda lze považovat dítě za ohrožené, resp. zda se jedná o dítě, na které se SPOD zaměřuje dle ustanovení § 6 zákona o SPOD. Opakované vyhodnocování situace dítěte je nezbytné provádět průběžně minimálně ve lhůtě 1x za 6 měsíců. (Zákon č. 359/1999 Sb)

IPOD musí obsahovat důsledky zahájení sociálně právní ochrany, a popsání příčin, navrnutí opatření a jejich cíle, prostředky pro jejich dosažení, rozsah nutných opatření, poskytnutí pomoci rodičům, nebo osobám odpovědným za výchovu dítěte, způsob naplňování doporučených opatření. Určení metod práce s rodinou a rozsah intervencí, poskytnutí pomoci rodičům, která obsahuje, posílení úloh a funkcí rodiny, rozvíjení schopností rodiny, sociální začleňování rodiny, pomoc dětem umístěným do náhradní péče a jejich rodinám, posílení možností rodiny týkající se vzdělávání, motivace ke vzdělávání, příprava na výuku, určení postupu spolupracujících orgánů a dalších osob zapojených do konkrétního případu, rozsah spolupráce orgánů a dalších osob zapojených do konkrétního případu. Časový plán konkrétních opatření sociálně právní ochrany. Navrnutí způsobu hodnocení a ověřování daných opatření, kterou jsou nutné k ochraně dítěte. Případně návrh dalších opatření nutných

k ochraně dítěte, plán vzdělávání a přípravy na budoucí povolání, plán přípravy na výstup dítěte z náhradní péče, způsob monitorování rodiny po ukončení práce s rodinou (473/ 2012 Sb.)

Vyhláškou č. 473/ 2012 jsou dány formy intervence při péči a výchově dítěte. Těchto forem je devět a patří zde následující. Odborné poradenství a konzultace podpora v podnikání společenských aktivit, terapie a mediace, poskytnutí odborných služeb, právní pomoc, podpora dětí, pomoc při zvyšování kompetencí rodiny, zlepšování životní situace, pomoc rodinám, kde jsou sociální nebo psychické problémy, pomoc rodinám zvládat výchovné problémy dětí. (Zákon č. 473/2012)

2.2 Metody práce kurátorů pro děti a mládež

Slovo metoda pochází z řeckého methodos, což lze přeložit, jako cesta k cíli, postup, návod. Kurátoři používají pro výkon své práce mnoho metod, já vybrala dělení podle Krause.

- **Metoda rozhovoru**

Tato metoda patří mezi nejběžnější a nejzákladnější. Kurátoři pro mládež ji používají nejčastěji. Důležitý je styl vedení rozhovor. Touto metodou se o klientovi dozvíme nejvíce. Předpokládá se, že pracovník umí naslouchat. Rozhovor by měl vést k vzájemnému pochopení. (Kraus, 2008, s. 174)

- **Metoda organizování (pedagogizace) prostředí**

Jedná se o cílevědomé organizování, přizpůsobování prostředí pro splnění výchovných cílů. Např. estetizace prostoru kde dítě žije. „Pedagogizovat zde znamená využít prostředí jako, výchovného prostředku“ (Kraus, 2008, s. 175)

- **Práce se skupinou**

Myšlenkou této metody je, že skupina může na jedince působit. Kurátor však musí skupinu dobře znát a znát její fungování a dynamiku. Tuto metodu může kurátor použít, ale stále musí dbát na individuální přístup. (Kraus, 2008)

- **Inscenační metoda**

V tomto případě se taky jedná o nějakou situaci, ta však není reálná. Tato situace je modelová a klient si při ní může vyzkoušet různé role. Jedná se o uměle navozenou situaci. Po účastníkovi se chce, aby se co nejvíce vžil do dané role, mají se chovat jakoby, šlo o reálnou situaci, ostatní účastníky mají pojímat také podle jejich rolí. (Kraus, 2008)

- **Situační metoda**

„Při metodě situační kurátor pro mládež vychází ze situace, v níž se jeho klient ocitl či by mohl ocitnout. Přitom zná její žádoucí řešení a klient má za úkol se na základě otázek a uvažování nad nimi tomuto řešení dobrat.“(Kraus, 2008, s. 178)

- **Režimová metoda**

„Režimem rozumíme způsob, jakým je organizován a řízen životní proces v určitém čase a místě, jde tedy o časové uspořádání určitých činností. Režimovou metodu lze podle času rozdělit na: epizodickou (výlety), krátkodobou (dětské tábory), dočasnou (pobyt ve vězení) a trvalou (rodina, dětský domov).“ (Kraus, 2008, s. 181)

- **Metoda animace**

„Jedná se nedirektivní postup povzbuzování, o hledání vlastní cesty řešení situace, přičemž se účastníkům předkládá množství přiměřených, zajímavých možností seberealizace. Důraz se klade na dobrovolnost a možnosti volby a vytváří se prostor pro iniciativu vychovávaných. Při této metodě je důležité, aby animátor zvážil možnosti účastníků.“ (Kraus, 2008, s. 182)

- **Metoda mediace**

„Podstatou metody mediace je řešení sporů mezi dvěma stranami skrze prostředníka, jehož snahou je přispět podle možnosti ke smírnému a obvykle i kompromisnímu řešení otázek, které jsou předmětem sporu. Prostředníka nazýváme mediátor“. (Kraus, 2008, s.182)

U žádné z metod bychom neměli zapomenout na to, že vždy „jde o setkání člověka s člověkem, kdy je důležité, aby pomáhající nabídl svou opravdovost, schopnost vcítit se a také schopnost přijetí druhého bez výhrad a podmínek“ (Jedlička, 2004, s. 263)

2.3 Zásady kurátora pro děti a mládež

Pro práci kurátora pro děti a mládež a další zaměstnance v sociální sféře je nutné respektovat zásady práce s klientem. Proto dále uvádím etické principy ke klientovi v sociální práci. Těmito zásadami by se kurátoři pro děti a mládež měli řídit v zájmu zachování standartu kvality. Patří sem právo klienta vyjádřit své pocity z toho, jak s ním pracujeme, Sociální pracovník má být empatický, měl brát klienta takového, jaký je, dále by měl ke klientovi zaujímat nehodnotící postoj, klient by se měl podílet na řešení svého problému, má právo si vybrat, jak chce svůj problém řešit, informace o klientovi jsou důvěrné (MPSV, 2016)

Podle Úlehla by mezi zásady práce pro pomáhající profese mělo patřit pozorné naslouchání, co klient říká, soustavně dávat najevo svůj zájem o jeho vyprávění, pomáhat klientovi formulovat, co by mohl chtít. Neméně důležité je klientovo přání brát vážně a respektovat jeho rozhodnutí. Pomáhat vyjasňovat pozici a jeho možnosti, nabízet pomoc v tom, čeho chce klient dosáhnout, nezapomenout ocenit všechny dosažené změny a pozitiva, nelítovat času (Úlehla, 2009).

V práci kurátora může docházet k různým dilematům například kdy zasáhnout a kdy ne. Metodická příručka pro kurátory pro děti a mládež uvádí, že hlavní náplní práce je vytvoření vzájemných vztahů, rozhovor jak s dětmi, tak s jejich rodiči, opatrovníky. Důležitost je kladena na cílenou komunikaci s klientem a správné vyhodnocení situace klienta. Kurátor musí se snažit ukazovat situaci z mnoha pohledů, nesnaží se o bránění samostatnému myšlení a rozhodování. Důležité je i směřovat do budoucnosti. Měl by být viditelný rozdíl mezi pomocí a kontrolou. (MPSV, 2016)

Pro pomáhajícího pracovníka je důležité vědět proč se rozhodl právě pro pomoc nebo kontrolu klienta a co je cílem zvolené intervence. I kontrola je důležitým prvkem práce s klientem. Pokud se rozhodneme pro kontrolu nesmíme však ztrácet ze zřetele klienta (Babická, 2008)

Práce kurátora pro děti a mládež má vytyčené základními principy, která jsou podle Metodiky Ministerstva práce a sociálních věcí (dále MPSV) -přístup založený na potřebách dítěte, participace a zplňomocňování dítěte, odpovědnost za koordinaci, odpovědnost za proces nikoliv výsledek – u kurátorů pro mládež jako pracovníků v sociálních službách je zvýšené riziko vyhoření. Práce je často psychicky náročná a u některých klientů i přes vynaložené úsilí nedojde ke zlepšení situace. (MPSV, 2016) „Kurátor neodpovídá za to, že dítě ochrání před veškerým rizikem, tedy že dokáže formulovat ideální opatření, které by dítě ochránilo před vším, co by mohlo ohrožovat jeho příznivý vývoj. To by totiž v konečném výsledku mohlo vést k až nepřirozenému omezování dítěte.“ (MPSV, 2016, s.25)

Práce s klientem by měla být chápána jako proces, kdy se určí, co je cílem práce. Takovéto zhodnocení klientových potřeb bývá někdy označováno jako sociální diagnóza (MPSV,2016). Plán práce musí být určený na míru klientovi s tím, že klient je jeho spolutvůrcem. Důležité je i sledování dalšího vývoje klientova problému a tím zjišťovat vhodnost zvoleného postupu. Složitost práce kurátora vychází z komplexnosti problému klientů a chování ke klientovi. Nelze určit pouze jeden postup při práci s klientem, někdy je potřeba klienta umravňovat a napomínat nebo dokonce sankcionovat, jindy zase dodat sebevědomí. Všechny postupy však

musí být přiměřené a nelze založit spolupráci pouze na jednom z nich. Např. při upřednostňování především direktivního typu vedení klienta může vzniknout nepřekonatelná bariéra mezi klientem kurátorem. Jako žádané vlastnosti kurátora pro děti a mládež můžeme shrnout jako angažovanost, pružnost, sebekontrolu. (Matoušek, Matoušková, 2011)

3 Klienti kurátora pro děti a mládež v kontextu delikvence a kriminality

Tato kapitola se věnuje především dětem s poruchovým chováním jako potencionálním klientům kurátora. Další podkapitola vymezuje specifické rysy delikvence mládeže. Poslední část této kapitoly objasňuje možnosti a formy udělování trestů nezletilým podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže.

3.1 Děti s poruchami chování

Poruchy chování lze popsat jako odlišnosti v oblasti socializace, kdy dítě není schopné respektovat běžné normy chování. A to takové normy, která odpovídá jeho věku, nebo úrovni jeho rozumového vývoje. (Vágnerová, 1999)

Delikventní chování je Matouškem vysvětleno jako „pokus člověka s nízkým sebehodnocením zvýšit pocit vlastní hodnoty kriminálním činem v podmínkách, které mu neumožňují, případně blokují běžnou, společensky přijatelnou formu potvrzování vlastní hodnoty studijními výsledky, prací, sportovními výkony, úspěšně realizovaným vztahem k člověku opačného pohlaví, založením rodiny atp. Kriminalita by z tohoto hlediska byla jakýmsi obranným mechanismem Já, který spouští nepříznivé sociální prostředí.“ (Matoušek, O., Kroftová, A., 2003, s. 56)

Poruchy chování můžeme dělit podle jejich závažnosti, jak pro jedince, tak i celou společnost. Mezi základní stupně klasifikace poruch chování patří disociální poruchy. Sem patří zlozvyky, neposlušnost, vzdorovitost, negativismus, lhavost. Toto jednání má dopad pouze na samotného jedince. Následujícím stupněm jsou asociální poruchy chování, zde zahrnujeme útěky toulavost, sebepoškozování, neomluvená nepřítomnost žáka, studenta ve škole v rozsahu 10 –100 vyučovacích hodin. Toto chování je odchylkou od sociálních a etických norem, které však nemají povahu trestné činnosti. Posledním stupněm jsou antisociální poruchy. Ty jsou protispolečensky zaměřené, nepoškozují pouze jedince, ale celou společnost. Toto chování není pouze v rozporu s morálkou, ale i se zákony. Patří sem např. zabití, vražda, ublížení na zdraví, některé formy krádeže, vandalismus, loupežná přepadení, organizovaný zločin, trestná činnosti související s toxikománií. Toto chování má povahu závažných trestných činů a přestupků.

Jedinci s poruchami chování mívají neodpovídající postoj k jiným lidem, od toho se odvíjí jejich neschopnost navázat a udržet si normální sociální vztahy. Abychom jsme mohly říci, že

se jedná o poruchu chování, musí se nepřiměřené chování projevovat a přetrvávat alespoň 6 měsíců. (Vágnerová, 2011)

„Děti s poruchou chování nebývají dostatečně sebekritické a svoje chování nepovažují za špatné. Když poruší některá pravidla nepocítují vinu. To souvisí s nedostatečně rozvinutým svědomím. Příčina tohoto narušení může být jakákoliv.“ (Vágnerová, 2011, s. 37)

Poruchy chování lze kategorizovat podle více měřítek. Uvedu příklad dělení poruch chování u dětí podle Vágnerové. Zásadní je pro ni míra kontinuity, míra závažnosti, charakter poruchového vnímání a v jakém prostředí se porucha projevuje. „(Vágnerová 2011, s. 39)

V závislosti na charakteru poruch můžeme mít dvě varianty a to agresivní a neagresivní poruchy chování. Mezi ty neagresivní řadíme lhaní, podvádění, záškoláctví. Mezi agresivní řadíme krádeže, vandalismus, agrese vůči lidem nebo zvířatům, šikana (Vágnerová, 2011)

Vágnerová ve své knize popisuje jaký byl měl být přístup k dětem s poruchovým chováním. Spolupráce s těmito dětmi by měla obsahovat stimulaci, a to kvůli možnému špatnému uspokojování potřeby podnětů. Další potřebou je citová jistota a bezpečí. Tyto potřeby by dítě mělo získat v rodině. Potřeba seberealizace a uznání. Pokud dítě nemá uznání v rodině, může přimknout ke své vrstevnické skupině a snažit se zapůsobit převážně tam. Potřeba úniku ze špatné životní situace. Delikventní chování může být také snahou na sebe upozornit a získat pomoc. (Vágnerová, 2011)

3.2 Specifika dětské delikvence a kriminality mládeže

Trestná činnost dětí a mladistvých se v mnoha ohledech liší od trestné činnosti páchané dospělými. To je dáno vývojovým stupněm psychického a somatického vývoje, osobnostními rysy, zkušenostmi i motivy k páčání trestné činnosti. Trestné činy páchané mládeži jsou nejčastěji skupinového charakteru. (Mühlpachr,2008)

Specificky se projevuje i způsob provedení kriminálního deliktu a výběr cíle napadení. Dospělý pachatel má výhodu použití zkušeností, které mládež zatím nemá v takové míře. Právě díky nedostatku zkušeností je kriminální delikt mladistvého často hrou s improvizací a postrádá originalitu a nápaditost. V potaz musí být brána i motivace, která je způsobena změnami v psychosomatickém vývoji mládeže a také prostředím, ve kterém jedinec vyrůstá a postavením, které v určujícím prostředí zaujímá. (Zoubková, Nikl, Černíková, 2001)

Hlavní rysy ve, kterých se dětská delikvence a kriminalita liší podle Konráda je páčání trestní činnosti ve skupině, která jsou však špatně organizována, často neprobíhá plánování a

jedná se spíše o impulzivní činy, dalším rysem je zbytečná devastace a ničení předmětů, zařízení. Pro trestné činy je typická neznalost některých okolností, jednání je více emotivní, alibi si zajišťují od svých kamarádů, předmětem krádeží se stávají věci, které se jim v daný okamžik líbí. Při skupinové krádeži se prostředky rozdělují v partě podle podíl na spáchané na trestné činnosti, peníze se utrácejí společně. (Konrád, 1996)

Dalším významným rysem kriminality mládeže je páchání trestné činnosti pod vlivem alkoholu nebo jiné návykové látky. To zvyšuje agresivitu, zhoršuje koordinovanost pohybů a podporuje reakce, které nejsou přiměřené okolnostem. (Čírtková, 2003)

Trestná činnost mladistvých se projevuje různorodě. Avšak v policejních statistikách převládá majetková trestná činnost dětí a mládeže. Podle policejní evidence jsou v posledních letech nejčastější krádeže věcí z aut, krádeže aut, podvody, krádeže kol, vloupání do rekreačních obydlí, vloupání do bytů, zpronevěra, krádeže v bytech, vloupání do obchodů, vloupání do restaurací. (Matoušek, Kroftová, 2003)

3.3 Příčiny vzniku dětské delikvence a kriminality

V této podkapitole popíšeme nejdůležitější vnitřní i vnější vlivy, které vedou ke vzniku dětské delikvence a kriminality.

- **Vliv médií:**

To, jak dnes média přispívají k formování a ovlivňování dětí si dneska uvědomuje čím dál více rodičů, učitelů a organizací, které se věnují volnočasovým aktivitám, a především ochraně dětí před riziky a možnými dopady medií a mediální komunikace.

Touto problematikou se zabývá i Rada pro rozhlasové a televizní vysílání. Velký důraz začíná být kladen na mediální gramotnost mládeže. Za obsah televizního a rozhlasového vysílání a rovněž tzv. audiovizuálních mediálních služeb na vyžádání, které jsou dostupné prostřednictvím internetu, zodpovídá Rada pro rozhlasové a televizní vysílání. Ta se řídí zákonem č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, a dále pak zákonem č. 132/2010 Sb., o audiovizuálních mediálních službách na vyžádání, zákonem č. 40/1995 Sb., o regulaci reklamy. Tyto zákony si kladou za cíl ochranu dětských diváků. Avšak Rada může pouze udělovat sankce zpětně. Nemá právo zamezit odvysílání některých pořadů. Zákony nemohou nahradit výchovné vlivy v rodině. Mezi opatření pro ochranu dětí před škodlivými vlivy medií patří chráněný čas mezi 6- 22 hodinou. (Zákon č.231/2001 Sb.)

I když je dnes mediální výchova průřezovým tématem na všech stupních škol, rodina má stále největší význam a měla by dítě vést ke kritickému myšlení a posuzování mediálního obsahu a odlišovat fikci od reality. Často se však může stát, že samotný rodič má s tímto problémem.

„Nyní uvedu chápání mediální výchovy a práci s ní podle Blažka. „Je to soubor postupů v rodině nebo ve škole, jak se bránit vzniku informační propasti a jak nedovolit, abychom se stali trpnými subjekty jakéhokoliv masového média.“ (Blažek, 1995, s. 191)

- **Vliv rodiny**

Rodina má největší vliv na socializaci a rozvoj jedince. Je to první skupina do, které se člověk po narození dostává. Kurátoři chápou, jak velký vliv má rodina, proto se každému klientovi zpracovává posouzení situace jedince a jeho rodiny. Při práci kurátorů se využívají i rodinné konference, které počítají se zapojení rodiny do řešení problémů dítěte. Pro posouzení vlivu rodiny na dítě je nutné umět rodinu popsat.

Definovat rodinu přesně je velmi obtížné, jelikož existuje mnoho jejích podob, stejně tak jako mnoho variant a způsobů soužití. Je tedy možné hledat pouze znaky nejdůležitější, které charakterizují různé její podoby. „Z toho hlediska možno chápat rodinu jako malou primární společenskou skupinu, založenou na svazku muže a ženy, na pokrevním vztahu rodičů a dětí či vztahu jej sublimujícím (osvojení) na společné domácnosti, jejíž členové plní společensky určené a uznané role vyplývající ze soužití, a na souhrnu funkcí, jež podmiňují existenci tohoto společenství a dávají mu vlastní význam ve vztahu k jedincům i k celé společnosti“ (Dunovský, 1999, s. 91 - 92).

Do fungování rodiny se nutně musí promítat vztahy a celkové klima v ní. Podle Muccieliho ani tak nezáleží na struktuře rodiny jako na jejím klimatu. Rodinné klima se dá popsat jako dlouhodoběji panující nálada v rodině. Oblast vztahů by rozhodně neměla být opomíjena. Například příčinou vzniku problémového chování nemusí být rozvod, ale přestěhování se do jiného prostředí, kde dojde k navázání vztahů s novou vrstevnickou skupinou.

Nyní uvedu dělení rodin podle jejich funkcí a také podle toho, jak své funkce plní. Během historie se funkce mění. V současné době rozlišujeme podle Dunovského několik funkcí. Mezi hlavní funkce rodiny se řadí: Biologicko-reprodukční, Sociálně-ekonomická, Ochranná, Socializačně-výchovná, Rekreační-relaxační, Emocionální funkce, (Dunovský, 1999) Tyto funkce se dále mohou rozdělit podle toho, jak jsou v rodině plněny. Nejlépe své funkce zastává rodina funkční. Jedná se o rodinu, která umí řešit své problémy a plní všechny své funkce, Dalším typem je rodina dysfunkční, tato rodina má své problémy, ty je však ochotna

řešit za pomoci zvenčí. Afunkční rodinou nazýváme takovou rodinu, která neplní své funkce, potřebuje dlouhodobou a intenzivní pomoc zvenčí. (Kraus, 2008)

Podle Matouška by rodina měla obsahovat a plnit tyto funkce, socializace, vychovávání dětí Vztahová podpora dospělých lidí, Ekonomická podpora všech členů. (Matoušek, Pazlarová,2010)

Vliv na dítě v rodině mají i výchovné styly rodiny. Tyto typy rodin uvádím kvůli, tomu, že výchova v těchto rodinách je nepřiměřená a může vést k problémovému chování dítěte. Prvním typem je rodina perfekcionista v takovéto rodiny jsou často represivně úzkostné a neurotické. Dalším typem je nepřiměřená rodina, kde se projevuje nezralé, dětinské a závislé chování rodičů. Třetím typem jsou rodiny egoistické, které často trpí chladnými vzájemnými vztahy, jsou zaměřené na prestiž. Posledním typem jsou rodiny asociální v nich se často objevuje impulzivita, agresivní a delikventní chování. (Matoušek, 2008)

Za základní kriminogenní faktory v souvislosti s rodinou podle Strause řadíme následující. Pokud dítě pochází z rozvrácené rodiny. Závislost rodičů na alkoholu nebo jiných drogách, kriminalita členů rodiny, přebírání špatných vzorů chování, výchova vedená k nerespektování pravidel a zákonům. Dalším kriminologickým faktorem je, případ, kdy je dítě vychováno v nepřiměřeném prostředí (přehnaná tvrdost nebo naopak přehnaná shovívavost) Negativní vliv má i lhostejnost rodičů k chování dítěte ve škole, k prospěchu, ke způsobu trávení volného času apod. Mezi kriminogenní faktory patří i pobyt dítěte v dětském domově. Posledním faktorem je upřednostňování podnikatelských a jiných aktivit a angažovanost rodičů v zaměstnání před výchovou dítěte. (Straus, 2008)

- **Vliv školy**

Vliv školy zmiňují protože, děti zde tráví velkou část dne. Škola se také nepochybně podílí na socializaci, a vznikají zde vrstevnické skupiny. „Škola si často může jako první delikventního chování všimnout a pomoci v čas zachytit. Například opakované záškoláctví může znamenat odlišnost socializačního vývoje, určitého postoje k autoritě a normě povinnosti, kterou dítě není ochotné či schopné akceptovat. Dost často jde o děti, které mají v důsledku dysfunkčního rodinného prostředí změněn vztah k hodnotám společnosti“ (Vágnerová, 2004).

Škola je pro dítě výzvou, kdy musí obstát ve výuce a zároveň se musí začlenit mezi vrstevníky, obhájit a prosadit svoji pozici ve skupinových vztazích. Škola je skupinou formální, vytvořenou vnějšími faktory, zároveň je však i skupinou vrstevnickou.

Za základní kriminogenní faktory ve školské výchově lze označit především „nepravidelnou školní docházku, špatný prospěch, nevhodné chování žáků k učitelům, učitelům k žákům, špatná spolupráce rodičů se školou, nedostatečná kontrolní a pedagogická činnost školy.“ (Chmelík, 1998, s.10)

- **Vliv vrstevníků**

Děti a mládež si vytvářejí své vlastní sociální skupiny, které však mohou stát zárodkem part s asociálním chováním. Vrstevnickou skupinu charakterizuje Kvapilová „jako malou, primární, neformální sociální skupinu, která je homogenní z hlediska věku svých členů.“ (Kvapilová, 1999, s. 32) Tyto skupiny tvoří nezanedbatelnou část života a socializace jedince. Mohou tedy působit jak pozitivně, tak i negativně. Bez interakce s vrstevníky si lze socializaci jedince zejména v období dospívání jen těžko představit. Důležitou funkcí vrstevnické skupiny je odpoutání se od norem a pravidel svých rodičů – to je krok potřebný k postupnému získávání autonomie a vrstevníky je v této funkci obtížné zastoupit. Negativně působící party mohou vznikat z nedostatku podnětného využívání volného času. V partě je také často potlačován vlastní názor

Hlavní rysy delikventních part můžeme popsat podle Štípka v knize Delikvence dětí a mládeže v ČSSR. Autor připisuje delikventním skupinám tyto charakteristiky. Jedná se o skupiny, které mají dočasné trvání, dobu jejího fungování ovlivňuje věk členů, program a vnějšími zásahy. Tato skupina není zcela homogenní. V těchto skupině panují složité vztahy. Spory uvnitř mohou vyústit do vytvoření opačných až konkurenčních podskupin. Členství v těchto skupinách je většinou dobrovolné. Avšak lze se setkat s příslušností, která je vynucována specifickými formami nátlaku. Příslušnost k partě může být spojena s vymáháním závazků a povinností. Takovéto skupiny jsou často nepřátelské a nedůvěřivé k oficiálním institucím. Zájmy skupiny jsou vyhraněny a opakem ke společenským normám a potřebám. Pro delikventní partu je typická hierarchie a centrální kontrola. V čele party stojí starší a „zkušenější“ delikvent. Jedná se o náhradní skupinu, ve které mladý delikvent dochází naplnění (i když pouze zdánlivému). Realizuje zde své aktivity, uznání a přátelství, které není schopen získat ve svém původním prostředí. (Štípek, 1974)

- **Etnický původ**

U nás jsou nejvýrazněji z odlišných etnických skupin vnímáni Romové. Mezi vnějšími důvody jejich vyčleňování patří společenská diskriminace, a to jak na trhu práce, tak ve vzdělávání nebo přístupu k lékařské péči. Horší podmínky mají Romové i k získávání

bydlení, například, když majitel odmítá pronajmout byt Romovi. Tato jednání, poté nutí, některé Romy zůstat v sociální segregovaných lokalitách. Na tuto diskriminaci se poté nabalují další problémy tohoto etnika.

Do speciálních škol se často dostávají i děti, která tam nepatří, a to především kvůli jejich etnicitě. Podle Štěcha mají Romské děti osmkrát větší „šanci“, že budou zařazeny do kategorie dětí s lehkým mentální postižením. V praxi se také může stát to, že Romské děti mohou být ve školském zařízení odmítány neoficiálně, v případě, kdy ředitel sdělí rodičům, že dítě nemůže přijmout kvůli plné kapacitě, ale neposkytne písemné rozhodnutí. (Štěcha, 2017)

Za častou problematikou dětí Romů je, že nejsou motivovány do vzdělávání a často nejsou do školy ani posílány. Děti jsou taky často umisťovány do speciálních škol. Dalším výrazným problémem je zapojená dětí do kriminální činnosti. (Matoušek, Kroftová, 2003)

U trestné činnosti Romů můžeme vyzorovat některé podobné rysy, příslušnost k nějaké asociální partě, nejčastěji v sociálně vyloučených oblastech, neplánovanost, častí jsou rodiče s nedokončeným základním vzděláním, nízké příjmy rodiny, často jsou žijící nad nebo pod hranicí chudoby, velký počet sourozenců, přeplněný byt, sousedské konflikty, u dospělých členů rodiny opakovaná trestná činnost, menší kontrola dětí, větší volnost, horší průměr z testů inteligence, nechť ke škole, problémy s prospěchem i chováním, snaha o ocenění uvnitř skupiny, touha po adrenalinu výjimkou není vliv alkoholu. Společným ukazatel pro romské i neromské delikventy je vyšší agresivita a asociální tendence, větší náladovost, neklid, nižší sebevědomí (Matoušek, Kroftová, 2003)

- **Dědičnost**

Velká část z chování lidí je daná geneticky. Oblast dědičnosti je však méně prozkoumána než vlivy prostředí. Může to být dáno tím, že naše společnost se snaží o tvarování a výchovu osobnosti pomocí vlivů prostředí. V historii má na upozadění genetický faktorů na výchovu jedince vliv novověk a názor, že člověk je nepopsanou tabulí. Vlivy dědičnosti se nejčastěji zkoumají u adoptivních dětí a dvojčat.

Genetický faktor by neměl být považován za hlavní, může však snižovat účinky vlivu prostředí. Delikvence jako podoba chování je komplexním souborem mnoha jevů, proto se musí i komplexně chápat.

Lepší sociální prostředí během dětství bez ohledu na dědičnost snižuje kriminalitu. Delikventní chování se může stát jen přechodným jevem. Dědičnost může vysvětlovat např.

sníženou sebekontrolu. Samotná genetika však nevede k delikventnímu chování. (Matoušek, Kroftová, 2003) Například Čírtková tvrdí, že „na současné úrovni zkoumání se nepodařilo prokázat existenci typických charakteristik, které by jedince předem určovaly k delikvenci a které by se vyskytovaly pouze v jedné subkultuře“ (Čírtková, 1998, 68).

- **Konstituce**

Syndrom hyperaktivity

jedná se o trvalý neklid dítěte. Má ho okolo 10% - 15% dětí. Tyto děti mají daleko více úrazů. Ve škole mohou být hodnoceny podprůměrně. Častěji také mají poruchami čtení a psaní. Během dospívání se může objevit impulzivita, záchvaty vzteku a agresivita. V dospělosti mohou mít problémy s adaptací ve společnosti. (Matoušek, Kroftová, 2003)

Tento problém je multidisciplinární, zabývají se jím pedagogové, psychologové, pediatři atd. Hlubší poznání této problematiky umožňuje sociálním pracovníkům lepší pochopení psychických procesů těchto dětí. Jedince, kteří jsou vyřazeni z kolektivu kvůli své poruše se mohou dostat do bludného kruhu nevhodné realizace svých potřeb. Velmi nevhodnou skutečností je „onálepkování dítěte. (Oláh, 2006)

Můžeme nalézt několik přístupů k této poruše, psychosociální přístup tvrdí, že chování dítěte je způsobeno vnějšími podněty a ty je potřeba odstranit a přizpůsobit prostředí jedinci. Naopak lékařský přístup vychází z dané fyzické konstituce. (Oláh, 2006)

Jiné abnormality

U mladých trestaných mužů se zjistilo, že mají častější abnormality EEG (elektroencefalografického záznamu mozkové činnosti) Nalezeno bylo také zpomalení alfa rytmu, který řídí bdělou činnost mozku.

Dalším faktorem, který se objevil je reaktivita nervového systému (ANS). To může vysvětlovat zvýšenou potřebu silnějších vzrušujících zážitků. Kriminálně jednající lidé mohou také mít nižší hladinu adrenalinu a serotoninu. Medicínských zdůvodnění vzniku kriminálního chování je však ještě více. (Matoušek, Kroftová, 2003)

Vrozené osobnostní dispozice

U trestně stíhaných lidí se z osobnostních dispozic nejčastěji objevuje psychopatie. Psychopatie je považována za trvalou, vrozenou dispozici. Často bývá diagnostikována mezi kriminálně jednajícími lidmi, avšak u mládeže je těžké rozlišit kdy se jedná o psychopatii, a kdy jen o bouřlivě probíhající pubertu. Další osobnostní poruchy jsou disociální porucha

osobnosti, emočně nestabilní porucha osobnosti, smíšená porucha osobnosti a návykové a impulzivní poruchy. (Matoušek, Kroftová, 2003)

Příslušnost k pohlaví

Co se týče příslušnosti k pohlaví, je možné nalézt rozdíly, jak v rozsahu ale i závažnosti spáchaných deliktů. Chlapci se protiprávního jednání dopouštějí v mnohem větší míře než dívky. (Kuchta, 2005)

Jako jedno z vysvětlení toho, proč se chlapci více dopouštějí trestných činů se nabízí větší míra sociální kontroly dívek. Jiným zdůvodněním může být vyšší hladina hormonů způsobující agresivitu u mužů. Jedná se především o testosteron. (Matoušek, Kroftová, 2003)

Intelligence

Ani inteligenci nejde vyloučit z možných příčin vzniku delikvence mládeže. Intelligence patří mezi základní a trvalé vlastnosti člověka. Inteligenci zde zařazuje kvůli tomu, že méně inteligentní jedinci mohou být jednodušeji svedeni, přemluveni, k trestné činnosti. (Matoušek, Kroftová, 2003)

- **Osobnost**

Ve společnosti stále panují stereotypy o typické osobnosti kriminálního. Zkoumanými znaky osobnosti ve vztahu ke kriminalitě jsou impulzivita, nižší sebehodnocení. U malé skupiny však bylo sebehodnocení přehnaně vysoké. Delikventní chování je některými autory považováno za jakousi snahu člověka s nízkým sebehodnocením, zvýšit svůj pocit vlastní sebehodnoty kriminálním činem. Toto jednání je typické pro jedince, kteří nedokáží zvýšit své sebehodnocení běžnou, společensky přijatelnou formou, jako např. sportovními výsledky apod. Takový člověk jedná podle hesla, když nemohu být nejlepší, budu nejhorší. (Matoušek, Kroftová, 2003)

Další znaky delikventního chování mohou být: vysoká impulzivita, nízká úzkostnost, malá závislost na odměně. Kriminalita u mladých lidí bývá spíše epizodického charakteru a v dospělosti se již kriminálních činů nedopouští, jelikož přijmou akceptované chování ve společnosti. (Matoušek, Kroftová, 2003)

3.4 Trestní řízení ve věcech dětí a mladistvých

Pro osoby mladší osmnácti let, které se dopustily trestného činu, platí zvláštní režim. Ten je upraven v zákoně o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže

(zákon číslo 218/2003 Sb.). Tento zákon rozlišuje mezi mladistvými (tj. osobami, které dosáhly věku 15 let, ale ještě nedovršily 18. rok věku) a dětmi mladšími patnácti let.

Trestné činy mladistvých jsou nazývány provinění. Toto provinění musí vykazovat vyšší než malou míru závažnosti. Mladistvý musí mít obhájce, a to až do doby, než dosáhne 18ti let věku.

Je-li mladistvý soudem shledán vinným, neukládá se mu trest, ale tzv. opatření. Odpovědnost mladistvého je v zákoně č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů, § 21 definována takto:

„1) Mladistvý, který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.“(Zákon č.218/2003 Sb.)

2) „Dopustí-li se mladistvý uvedený v odstavci 1 činu jinak trestného nebo není-li z jiných zákonných důvodů trestně odpovědný, lze vůči němu použít vedle ochranných opatření obdobně postupů a opatření uplatňovaných podle tohoto zákona u dětí mladších patnácti let.“
(Zákon č.218/2003 Sb.)

Zákon č. 218/2003 Sb. tyto formy opatření. Výchovná, ochranná, upuštění od uloženého trestu, trestní opatření, účinná lítost. Mezi takzvaná výchovná opatření patří dohled probačního úředníka, probační program, výchovné povinnosti, výchovná omezení, napomenutí s výstrahou.

Dále se zákon č. 218/2003 Sb rozděluje na opatření ochranná, mezi něž zahrnuje ochranné léčení, zabezpečovací detence, ochranná výchova, zabrání věci či jiné majetkové hodnoty. Mezi další formy opatření řadíme „trestní opatření, které zahrnuje tyto typy opatření proti mládeži. Obecně prospěšné práce, peněžité opatření, peněžité opatření s podmíněným odkladem jeho výkonu, propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, zákaz činnosti, vyhoštění, domácí vězení, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněné odsouzení), odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem, odnětí svobody nepodmíněné (Zákon č.218/2003)

Účinnou lítostí s v tomto zákoně myslí, že “Trestnost činu zaniká, jestliže mladistvý po spáchání činu, který nepřevyšuje horní hranici pěti let odnětí svobody dobrovolně opravil

odstraní způsobený následek, projeví účinnou snahu o nápravě, čin neměl trvale nepříznivé následky pro poškozeného nebo společnost.“ (č. 218/2003 Sb.)

V dalších paragraf zákona č. 218/2003 Sb., se zabývá formami opatření pro děti mladší 15 let. Dopustí-li se dítě mladší patnácti let činu, který je považován za trestný, může mu soud pro mládež uložit, a to zpravidla na základě výsledků pedagogicko- psychologického vyšetření, tato opatření: dohled probačního úředníka, zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče ochrannou výchovu. Nelze však udělovat tresty jako je zabránění věci.

Výše bylo zmíněno, že jako forma výchovného opatření pro děti a mládež může být použita mediační a probační služba (dále PMS) Mediační a probační služba je státní institucí, která poskytuje svým klientům služby zdarma. Základní činnosti PMS je možné rozdělit do tří hlavních oblastí a to je vyjednávání získávání informací a kontrola Tyto oblasti vede probační úředník, kterého lze nazvat sociálním pracovníkem v trestní justici.

4 Metodologie a kontext výzkumu

V této části práce se bude zabývat stanovením výzkumného problému, výzkumného cíle, metodologií, volbou výzkumného souboru, a především analýze rozhovorů vybraných jedinců.

4.1 Výzkumný problém a cíl výzkumu

Výzkumným tématem této práce je vliv kurátora na jeho klienty, jak dítě nebo mládež kurátora vnímá. Hlavní výzkumnou otázkou je, zda a jak kurátor svou prací na konkrétního mladistvého člověka zapůsobil, a to z pohledu klienta samotného. V návaznosti na to je dílčím cílem mé práce zjistit, proč se vybraní komunikační partneři dostali do péče kurátora a jakou změnu v životě participantů kurátor udělal.

4.2 Metoda výzkumu

Pro tento výzkum byl zvolen kvalitativní přístup zaměřený na analýzu rozhovoru s komunikačním partnerem. V průběhu výzkumu jsme využila i některých postupů zakotvené teorie. Snažila jsem se o zachycení toho, jak komunikační partner vnímá, to co vypráví.

Prvním krokem bylo stanovení výzkumného tématu a postup při sběru dat. Informace jsem získávala z rozhovoru s komunikačním partnerem a pozorování. Hlavní otázkou rozhovoru s každým z komunikačních partnerů bylo „Ovlivnily tě návštěvy a spolupráce s kurátorem pro děti a mládež?“ Při analýze rozhovoru jsem několikrát došla do bodu, kdy mi chyběli další informace pro vyvození závěru, proto jsem některé komunikační partnery kontaktovala vícekrát.

Všechny osobní informace týkající se jména, narození, bydliště použité pro analýzu rozhovoru byly změněny tak, aby bylo vše anonymní. Všichni partneři žijí v okrese Přerov a navštěvovali nebo ještě navštěvují OSPOD v Přerově.

4.3 Výběr výzkumného souboru

V mém výzkumu jsem výběr komunikačních partnerů uskutečnila záměrným výběrem. „Záměrný výběr nám dovoluje vybrat případ, protože ilustruje nějaký rys nebo proces, který nás zajímá. Kvalitativní výzkumná strategie dává přednost záměrnému výběru.“ (Žižlavský, 2003, s. 113.) Pro výzkum byli vybráni čtyři komunikační partneři, kteří se stali z různých důvodů klienty kurátora pro děti a mládež v Přerově. Kritériem pro výběr byl věk klienta, ten jsem určila nad 10 let při prvním styku s kurátorem. Tento věk jsem zvolila kvůli

samostatnosti jedince a taky toho, aby si kontakt s kurátorem pamatoval, pokud proběhl již před nějakou dobou. Toto kritérium pro mě bylo důležité z hlediska posouzení a zjištění nezkršených rodinných souvislostí.

I když se v případových studiích objevují podobné rysy např. problémy ve škole atd. snažila jsem se o výběr klientů, kteří reagují odlišně na své problémy, mají jiné povahové vlastnosti, jiné rodinné zázemí. Taktéž všichni účastníci byli klienty OSPOD v Přerově. Záměrně jsem zvolila účastníky ze svého okolí a to proto, že se jedná o citlivé soukromé informace. V rozhovoru jsem chtěla navodit důvěrnou atmosféru.

Prvotním záměrem bylo zjistit potřebné informace nejen od klientů, ale i od jejich kurátorů. To však nebylo možné z hlediska zachování kvality služeb OSPOD v Přerově.

4.4 Charakteristika obvodu

V této kapitole bych chtěla stručně vytyčit Přerovský okres, jelikož můj výzkum probíhal v tomto prostředí.

Okres se rozkládá na území o celkové rozloze 845 km². Okres Přerov je součástí Olomouckého kraje. Řadíme zde podle katastru 104 obcí, z nichž má 6 statut města (Hranice, Kojetín, Lipník nad Bečvou, Potštát, Přerov a Tovačov) a 3 městyse (Brodek u Přerova, Dřevohostice, Hustopeče nad Bečvou). Ve všech 104 obcích má trvalé bydliště přes 132 tisíc obyvatel. Sídlem okresu je statutární město Přerov s necelými 45 tisíci obyvateli. (Statutární město Přerov, 2018)

Všichni komunikační partneři z mého výzkumu trvale žijí v Přerovském okrese. Úřad OSPOD v Přerově má oddělení péče o rodinu a děti, Kurátory pro děti a mládež, Náhradní rodinné péče, Syndrom CAN (syndrom týraných, zanedbávaných a zneužívaných dětí) Komisi pro sociálně-právní ochranu dětí“ (Štajnarová, 2013)

V Přerově se nachází několik sociálně vyloučených lokalit. „Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, definuje sociální vyloučení jako vyčlenění osoby mimo běžný život společnosti a nemožnosti se do něj zapojit v důsledku nepříznivé sociální situace, kterou je myšleno oslabení nebo ztráta schopnosti řešit vzniklou situaci tak, aby toto řešení podporovalo sociální začlenění.“ (Zákon č.108/2006 Sb.)

Ve městě Přerově se sociálně vyloučené lokality nachází na ulicích Kojetínská, Tovačovská, Husova, Škodova, na ubytovnách a v některých obecních bytech na ulici Denisova, nám. Fr.

Rasche, Jižní čtvrť, Kainarova, Na Hrázi, Kratochvílova, Jungmannova a generála Štefánika.
(Statutární město Přerov, 2018)

5 Analýza rozhovorů komunikačních partnerů

5.1 Jan

Profil komunikačního partnera

Jan měl při prvním setkání s kurátorem okolo 13 let. Spolupráce s kurátorem trvala půl roku. Janovi je nyní 15 let, takže spolupráci s kurátorem ukončil zhruba před rokem a půl. Jan se narodil do manželství jako třetí dítě. Má starší sestru a bratra, se kterými žije v domácnosti. Matka dojíždí každý den do práce, kde pracuje jako prodavačka v supermarketu. Otec pracuje jako řidič. Jana baví výcvik a procházky s jeho psem. Toho má teprve dva měsíce.

Představení problému a jeho vývoj

Za hlavní impuls problémů Jan označil rozvod rodičů. To však ještě neznamená, že spouštěčem byl přímo rozvod, ale mohly to být také jeho okolnosti. Zde bych chtěla odkázat na výzkum Mucciheliho, který píše, že rozvod samotný není vždy spouštěčem problému, ale mohou to být spíše okolnosti, důsledky rozvodu.

Když bylo Janovi 13 let, tak se Janův otec od rodiny odstěhoval za přítelkyni do vedlejšího města. Jelikož otec pracuje jako řidič, tak rodina byla zvyklá, že často pobývá delší dobu mimo domov. Jan tedy nepostřehl, že se mezi rodiči něco děje. Bylo mi Janem řečeno, že v době během rozvodu měl pocit, že otec nejeví zájem o vidání se s ním. Během roku po rozvodu je navštívil třikrát. Výživné posílal pravidelně.

Podle rozhovoru s Janem vyplynulo, že před rozvodem rodičů sportoval, hrál za fotbalový tým svého města. Po rozvodu o sportovní činnosti ztratil zájem. U Jana začaly problémy ve škole, kdy byl učiteli často napomínán za vyrušování a neplnění úkolů, zhoršil se mu i prospěch. Občas měl problémy déle udržet pozornost. Nikdy předtím nebyl klientem kurátora pro děti a mládež.

Problémy ve škole přerostly v občasné záškoláctví. Po opakujících problémech se žákem škola kontaktovala matku a doporučila jí návštěvu kurátora. Na Janovo chování si stěžovalo několik učitelů, kvůli kázeňským problémům. Matka tedy souhlasila s návštěvou kurátorky. Ta začala s rodinou pracovat. Škola sama tedy problém nijak neřešila, ale delegovala jej OSPOD.

V případě Jana se vyskytuje několik problémů, které musel kurátor řešit. Hlavním problémem, kvůli kterému se dostal do péče kurátora bylo záškoláctví. O škole se vyjadřoval tak, že ho nebavila. A v době, kdy mu bylo 13 let se tam necítil dobře. Ve škole se u něj

objevovaly kázeňské problémy a záškoláctví. K záškoláctví nedocházelo osamoceně, ale v partě s kamarády. Nепlnění úkolů do školy vycházelo z malé disciplíny.

Dalším problémem, který lze v Janových výpovědích rozpoznat je nevhodné trávení volného času. Jan neměl žádné koníčky a nenavštěvoval žádné volnočasové aktivity.

Mezi další problémy, které kurátor dále řešil byl špatný psychický stav matky. Tento problém začal ve spojitosti s rozpadem dlouholetého manželství. Jan neprezentuje rozvod tak, že by on sám špatně nesl rozvod rodičů, ale spíše jako důsledek špatného prožívání rozvodu matkou. Nevadil mu tedy (z jeho pohledu) samotný rozvod, ale to, že se kvůli rozvodu matka cítila špatně. Na samotném rozvodu mu nejvíce vadila náhlost, protože netušil, že mezi nimi něco neklape. O nové přítelkyni otce se dozvěděl až později. Jan dává do souvislostí špatný stav matky způsobený rozvodem se svými problémy. „Myslím, že nejhorší bylo, že se mi máma nevěnovala tolik co dříve. Byl jsem zvyklý, že mi připomíná udělat věci do školy“. Jana podle jeho výpovědi nezasáhl samotný rozvod tolik jako důsledky, které to mělo na jeho matku. S otcem se po rozvodu vídal málo, v průběhu jednoho roku třikrát.

Samotný rozvod Jan neprožíval dramaticky. Rozvod pro něj neznamenal velké změny. Zůstal bydlet s mámou, táta se odstěhoval a omezil kontakt.

Janovi podle jeho slov pomáhala důslednější přípravu na vyučování s matkou, to se však rozvodem změnilo. Matka se v poledním půl roce po rozvodu Janovi příliš nevěnovala, protože se stále vzpamatovávala z rozvodu. Jan se proto přestal snažit o dobré výsledky ve škole. Tímto však začal mít problémy, učitelé se na něj zlobili za vyrušování.“ Celkově mi přestalo být ve škole příjemně“ říká Jan. Místo školy se Jan poflakoval s kamarády a začal pravidelně kouřit.

V rodině se nikdy nevyskytovaly sociálně patologické jevy. Jan má nyní s odstupem času s otcem dobrý vztah i když se vidí zřídka, často si telefonují. Přímo po rozvodu se Jan s otcem nechtěl vůbec stýkat. Rozvod bral jako zradu. Janův otec se totiž odstěhoval poté co si našel novou přítelkyni. Vztahy byli přerušeny ze dne na den. Rodina dlouho nevěděla, že otec má milenkou až do doby, co se k ní odstěhoval. Od odstěhování otce se Janovi začal zhoršovat prospěch otec mu velmi chyběl. Touto informací se ukazuje, že spouštěcím mechanismem Janových problémů opravdu mohl být odchod otce, protože byl náhlý.

Jan se domnívá, že o občasném záškoláctví matka věděla, ale nijak to neřešila, protože na tom byla po rozvodu psychicky špatně.

Jan se místo vyučování poflakoval se svými kamarády. Jan hodnotí návštěvy kurátora kladně, protože si myslí, že mu pomohly vyřešit problémy ve škole. Matka se po určité době psychicky

vzpamatovala z rozvodu a našla si nového přítele. To vedlo k novu nastavení režimu v domácnosti.

Intervence kurátora

Kurátorka začala spolupracovat nejen s Janem ale i s jeho matkou. Té doporučila psychologa. Kurátorka si zřejmě všimla toho, že Jana netrápí samotný rozvod tak jako jeho důsledky. Dalším opatřením kurátorky bylo posláni Jana do speciálně pedagogicko- psychologické poradny. Návrh na toto vyšetření zřejmě vyšel z toho, že Jan se zmínil „ na školu jsem nikdy neměl hlavu a všechno se mi muselo připomínat.“. Janovi byla zjištěna lehká dyslexie a dysgrafie. Dále se Jan zmiňuje, že ví o tom, že jeho kurátorka několikrát volal do školy. Další intervencí kurátorky byla spolupráce s Janovou matkou. Na setkání s kurátorkou matka Jana doprovázela. Na její doporučení pak začala navštěvovat psychologa.

Pohled klienta na intervenci kurátora

Janovým kurátorem byla mladá paní, která na něj působila sympaticky. Ze začátku se setkání bál. Pak zjistil, že se nemusí bát a kurátorka si s ním chce především povykládat a vyřešit jeho situaci. Jan zmiňuje, že na většině věcí se s kurátorkou domlouvali. Je rád, že do spolupráce s kurátorkou byla zařazena i matka. Toto rozhodnutí zlepšilo psychický stav matky a lepší klima v rodině. Zde bych chtěla připomenout informaci z konceptuální části, kde píše, že rozhodující není struktura rodina, ale spíše její klima.

Jako hlavní pomoc od kurátorky Jan chápe správné nastavení denního režimu- rovnováha mezi zábavou a povinnostmi. Dále zlepšení psychického stavu matky a návrat rodiny do dřívějšího fungování. Jan se zmínil, že matka má již nového přítele, takže rozpad manželství byl překonán. Spolupráci s kurátorkou Jan vnímal jako domluvu mezi nimi, necítil se pod přísným dozorem i když ze začátku měl strach. Kladně hodnotí to, že nebyl do ničeho nucen a kurátorka se ho ptala na jeho názor. Strach ze spolupráce s kurátorkou měl Jan kvůli tomu, že nevěděl, kdo to kurátor je a co dělá. Jak sám říká, dříve, žádné výrazné problémy neměl. Od spolupráce s kurátorem nic neočekával, protože nevěděl, o co jde. U Jana se jednalo pouze o krátkou epizodu, která ho příliš nepoznamenala. Hlavní vliv kurátorky vidí v tom, že si jej tenkrát začala matka více všimnat a odpoutala se od nepovedeného manželství.

Současnost a zhodnocení

V současné době Jan nemá podle svých slov výrazné problémy ve škole. Školní docházku plní a do školy se připravuje. Rodinné klima nyní popisuje jako „pohodové“. Návrat k lepšímu chování může být daný intervencí kurátorky, ale také tím, že Jan se zmínil, že jeho kamarád, který chodil za školu se odstěhoval a nyní se spolu moc nevidají.

Se spoluúčastníky v záškoláctví se už nevidá. Jeden z kamarádů se kterým chodil za školu se odstěhoval. Šlo zřejmě o „vůdce party“ protože po jeho odstěhování se parta rozpadla a již se nestýkají. Vrstevnické skupiny jsou významnou a nenahraditelnou součástí socializace jedince, někdy se však mohou vymknout normám a zákonům společnosti. Nepodařilo se mi zjistit, zda přátelé Jana také navštěvovali kurátora a s jakými přáteli se Jan stýká nyní. Kurátorka správně nasměrovala rodinu a díky včasnému zásahu, záškoláctví nepřerostlo do něčeho horšího. Jak jsem již výše psala nyní má Jan s otcem dobrý vztah i když se pravidelně nevidají a s matčíným přítelem si též rozumí. Kurátorka v rodině zničené rozvodem pomohl nastavit režim jako předtím a tím upevnila rodinné vztahy. Práci kurátora Jan chápal jako pomoc. Po první návštěvě z něj opadl strach, který zpočátku měl. Kurátorka správně rozpoznala, že problémy, které Jan má nevycházejí pouze ze samotného rozvodu, ale spíše ze špatného psychického stavu matky. Vliv kurátorky Jan tehdy viděl hlavně na matce, ne tolik sám na sobě. Kurátorka matce doporučila návštěvu psychologa při vyrovnávání s rozvodem což pomohlo napravit vztahy mezi Janem a matkou. V současnosti má Janova matka nového přítele a rodina funguje jako dříve. Kurátora tedy pracovala s celou rodinou a ne pouze s Janem.

5.2 Petr

Profil komunikačního partnera

Hlavním aktérem je Petr, kterému je 17 let. Žije momentálně v dětském domově. Jeho matka je v invalidním důchodě, otec je nezaměstnaný, neregistrovaný na úřadu práce. Na víkendy jezdí k matce, u které, žije jeho nevlastní bratr. Petr dříve neměl žádné koníčky, kterým by se věnoval. Nyní chodí tři měsíce na fotbal a florbal. S kurátorem spolupracuje již delší dobu, dochází zhruba v měsíčních intervalech.

Problém a jeho vývoj

Hlavním problémem, kvůli kterému Petr spolupracuje s kurátorkou je krádež v obchodním domě, které se dopustil, když byl na víkendové návštěvě u matky. To, že se dopustil krádeže v obchodním domě svádí na vliv kamarádů. Tyto asociálně orientované party mohou vznikat z nedostatku podnětného využívání volného času. V partě je také často potlačován vlastní názor.

Svádění krádeže na kamarády nás tedy může navést ke špatnému trávení volného času a problematické vrstevnické skupině. Nepodařilo se mi zjistit, zda Petrovi kamarádi také spolupracují s kurátorem. Každopádně podle Petrových slov s kurátorkou spolupracovali na nalezení lepších volnočasových aktivit a snažili se omezit jeho kontakt s partou.

Dalším problémem je Petrovo chování po návratu z víkendu. Sám přiznává, že v dětském domově problémy s chováním nemá, protože jsou zde nastavená pevná pravidla. Vždy když se z této návštěvy vrátí, tak je jeho chování horší a dostává se do konfliktu s vychovatelkami.

Značně problematičtě se Petr projevoval i ve škole. Pravidelně nosil ze školy poznámky za vyrušování, používání sprostých slov. Tímto faktem se Petr netajil, ale naopak se sním spíše chlubil. Byl kurátorem doporučen do pedagogicko- psychologické poradny, a to z důvodu, že přiznal, že se sice snažil učit, ale má pocit že úsilí které vynakládá, neodpovídá výsledkům. Otázkou, je, co je důvodem problémů ve škole. V pedagogicko psychologické poradně byla Petrovi zjištěna hyperaktivita a dysgrafie. To by mohl být jeden z důvodů nechuti ke škole. Na další výsledky testů si Petr nevzpomněl. Vždycky mu přišlo, že jej teta v dětském domově nutí do učení a výsledky neodpovídají vynaložené snaze. „Všichni si vždycky mysleli, že se málo snažím, a to mě štve. Dále popisuje, že nyní se ve škole již necítí tak nervozní.

Další problém, který kurátor identifikoval jsou špatné výchovné kompetence matky. Tento problém souvisí s Petrovým chováním po návratu z víkendu od matky. Petr mi sdělil, že se kurátorka snažila pracovat i s ní.

Intervence kurátor

Kurátorka iniciovala pedagogicko-psychologické vyšetření. Při vyšetření bylo zjištěna hyperaktivita a dysgrafie. Další výsledky vyšetření si Petr nepamatuje a nemohl mi je sdělit. Informování byli i učitelé v jeho škole, aby výsledky z poradny zohledňovaly při hodnocení. Petr si pochvaluje především to, že díky kurátorce získal více individuálnějšího přístupu od učitelů. Kurátorka si dále všimla špatných výchovných kompetencí matky a zkoušela spolupracovat i s ní. Petr přiznává, že matku neuznává jako autoritu a, že když bývá u ní tak nemá pevně stanovená pravidla. Návštěvy matky považoval za „dovolenou od pravidel“. Výchovné kompetence matky se podle výpovědi Petra nepovedlo změnit ve větší míře. Kurátorka dále navrhovala omezení kontaktu s kamarády z Petrovy party, jelikož je, ale členem i jeho bratr, nelze kontakt úplně přerušit. Petrova matka žije v jedné ze sociálně vyloučených lokalit v Přerově, mohou tedy zde hrát roli špatné vlivy prostředí a nejednotnost ve výchově matky a dětského domova kde Petr pobývá.

Pohled klienta na intervenci kurátora

Svou kurátorku Petr popisuje jako paní, která je docela fajn. Nevadí mu za kurátorkou docházet, ale už nechce mít žádné problémy. Petr v rozhovoru poznamenal, že nejvíce asi vzpomíná na případovou konferenci. Případovou konferenci a její význam blíže popisují v konceptuální části.

Konference byla svolána právě kvůli konfliktní situaci v rodině. Při případové konferenci byla zapojena matka. Hledaly zde se převážně možnosti pro změnu chování Petra, snaha zapojit chlapce do volnočasových aktivit a větší zapojení matky při výchově Petra. Za hlavní plus působení kurátora považuje nasměrování na trávení volného času. Po absolvování případové konference, se podařilo Petra zapojit do volnočasové aktivity, která ho baví. Spolupráci s kurátorkou hodnotí kladně a myslí si, že mu pomohla. Kurátorky se ze začátku bál, ale nyní ho chápe jako pomoc. Petr si myslí, že přínosem pro něj byla i pomoc kurátorky při zvládnutí odlišných situací, než na které je zvyklý. Kurátor mu tedy pomáhá s rozvojem sociálních kompetencí.

Součastnost a zhodnocení

U tohoto případu se ukázala důležitost spolupráce s rodinou a širším okolím a snahou o pedagogizaci prostředí, jako jednou z hlavních metod kurátorů pro děti a mládež. Nejde se snažit o nápravu chování jedince, pokud do spolupráce nezahrneme vlivy prostředí. I když Petr žije v dětském domově, výchovný styl jeho matky na něj má stále vliv. Situaci zhoršuje i to, že Petr se často přátelí se svým bratrem, který je navyklý na volnou výchovu bez zákazů.

Petr mi sdělil, že mu bylo kurátorkou doporučeno trávit více času mimo svou vrstevnickou skupinu, která na něj negativně působí. S tou se však Petr stýká dál i když tajně. Krádeže se již znovu nedopustil. Kurátora stále navštěvuje a podle svých slov pracují především na tom, aby nepodléhal tlaku vrstevníku. Práce s kurátorem ovlivnila i jeho vztahy ve škole. Nyní si zde připadá jistější a méně nervozní. S učiteli podle svých slov nemá větší problémy. Na jeho problémech s partou, do které patří se nyní ještě pracuje. Již nyní však Petr chápe, že nemusí jednat tak jak chtějí jeho kamarádi, a že má právo na vlastní názor. Ve škole se nyní podle svých slov chová lépe, a k matce nedochází tak často jako dříve.

Výchovné kompetence matky se podle výpovědi Petra nepovedlo změnit ve větší míře. Petr se zmínil, že podle pravidel ujednaných na konferenci se matka neřídí. Výchovné kompetence matky tedy zřejmě nebyli napraveny a vrátili se do starých kolejí. Vliv party se podařilo omezit. Ale Petr se přiznal, že se s kamarády stýká dále, i když ne tak často. Situaci komplikuje to, že jedním ze členů skupiny je i Petrův bratr, žijící s matkou. Kurátorka se podle Petra v současnosti snaží o to, aby si našel nějakou další zájmovou činnost. Proto před pár měsíci začal hrát florbal.

Kurátorky se ze začátku bál, ale nyní ji však chápe jako pomoc. Hlavními problémy v tomto případě byly špatné rodičovské kompetence matky, nevhodné trávení volného času a špatný vliv prostředí. Nepodařilo se mi zjistit, jestli s kurátorkou nadále spolupracuje i matka.

5.3 Markéta

Profil komunikačního partnera

Markétě je 16 let a žije s prarodiči. Matka byla zbavena rodičovské zodpovědnosti. Matku navštěvuje výjimečně i když žije ve stejném městě, protože se mezi nimi vyskytují hádky. Markéta si podle svých slov s matkou příliš nerozumí, často mezi nimi panuje napjatá atmosféra. Dříve matku navštěvovala tajně, přestože si to prarodiče nepřáli. Markéta nemá žádné záliby, nejčastěji sedí u počítače. Má ještě nevlastního mladšího bratra a sestru, kteří jsou také v péči prarodičů. Při zpracování tohoto rozhovoru jsem vycházela především z rozhovoru s Markétou a pak jsem ještě využila možnosti krátce promluvit s její babičkou. Vztahy v rodině Markéta hodnotí spíše záporně.

Problém a jeho vývoj

Mezi hlavní problémy, které Markétu dovedly ke spolupráci s kurátorem, patří krádeže peněz. Markéta nemá žádné volnočasové aktivity a většinu času tráví u počítače nebo je venku se svými kamarády. Dívka má stále pocit, že se musí bránit a útočí na ostatní. Je výbušná i na své sourozence. Nejráději by se přestěhovala jinam. Podle jejích slova má mládež v jejím věku více volnosti a nemusí se starat o svou mladší nevlastní sestru a bratra. Na ty reaguje odmítavě. Markéta žije u prarodičů kvůli drogové závislosti své matky. U prarodičů se jí moc nelíbí, a podle jejich slov „jí to tam štve“. Vadí jí, že se musí často starat o svého mladšího bratra. Přijde jí, že jí prarodiče nechtějí nic dovolit. Sama však přiznává, že to s ní „není jednoduché. Často prý mívá výkyvy nálad, je výbušná a mluví sprostě. Tyto své slabiny si uvědomuje.

Mezi další problémy patří její chování ve škole. Tam se dívka negativně projevuje, vyvolá hádky a neplní úkoly. Sama přiznává, že si často sama psala omluvenky z důvodu nevolnosti. Ve škole měla Markéta hodně zameškaných hodin, známky má průměrné až podprůměrné.

Markéta se dopustila krádeže peněz své babičky. Toto bylo hlavním okamžikem, kdy si prarodiče přiznali, že potřebují pomoci.

Dívka byla v 15 letech na návrh prarodičů zapsána do střediska výchovné péče. Ani po několika návštěvách střediska nezačala pravidelně chodit do školy. Krátce poté se dopustila krádeže elektroniky. To vyústilo v návrh prarodičů na umístění do diagnostického ústavu. Toto však Markéta odmítá a za žádnou cenu do ústavu nechce.

Pocit viny za krádež Markéta nemá, protože podle svých slov si nikdy nebude moci dovolit koupit věci, které ukradla. Toto chápe jako ospravedlnění. Nyní Markéta pravidelně dochází ke kurátorům a v rámci svých možností spolupracuje, protože nechce být umístěna do diagnostického ústavu. Ten na ni působí jako strašák. Po rozhovoru s Markétou jsem využila i možnosti promluvit si s její babičkou. Ta tvrdí, že se snaží být na Markétu ve výchově přísní, protože se bojí, aby nepropadla drogám jako jejich dcera. S kurátorem začala Markéta spolupracovat kvůli problémům ve škole, přesněji záškoláctvím a krádeží doma. Její prarodiče se jí snaží motivovat ať dokončí školu a vyučí se. Dívka má pocit, že po ní všichni něco chtějí. Ke kurátorovi dochází již rok. Sdělila mi, že byla kurátorem poslaná na psychologické vyšetření. Nyní tam pravidelně dochází a s kurátorem navázala lepší vztah. Po absolvování několika sezení u psychologa se cítí vyrovnanější. Dle vlastních slov se dříve cítila odstrčená. S tímto kurátor pracoval tak, že se jí snažil motivovat pro volnočasové činnosti, kde by si mohla najít nové přátele ve vrstevnické skupině.

Intervence kurátora

Kurátorka si všimla, toho, že Markéta chodila za školu sama a také přiznala že jí chybí sebejistota, trpí změnami nálad., proto ji doporučil psychologické vyšetření. Další intervencí v budoucnu může být diagnostický ústav, který požadovali prarodiče Markéty. S kurátorkou se Markéta schází jednou měsíčně. Kurátorka se na Markétu také ptá ve škole, kde kontroluje její docházku, a pozval si i její prarodiče. S pocity osamělosti Markéty kurátor pracoval, tak, že jí doporučil navštěvovat volnočasové aktivity. Správné trávení volného času by mohlo Markétě pomoci při hledání nových přátel.

Pohled klienta na intervenci kurátora

Markéta už od prvního setkání vnímala kurátora negativně, jako dozorce. Kurátorka je považována za někoho, kdo se chce vměšovat do soukromých záležitostí. Vadí jí kontrolování. Jak uvádím v konceptuální části, pro kurátora je důležité vědět proč se rozhodl právě pro kontrolu klienta, a i při kontrole nesmí klienta ztrácet.

Markéta byla naštvaná, když zjistila, že kurátorka bude volat k ní do školy, aby zjistil, jestli plní docházku. Zároveň, ale přiznala, že kurátor se jí snaží podporovat a, že jedná narovinu. Vždy jí řekne, co se bude dít a ptá se jí na její názor. Právě zájem o její názor prohlubuje její motivaci spolupracovat. Druhou hlavní motivací pro spolupráci je strach z umístění do diagnostického ústavu. Na schůzky ke kurátorce dříve chodila nerada. Markéta mi řekla, že jí dříve nepřišlo, že se jí kurátor snaží pomoci, naopak jí přišlo, že se proti ní spojil s prarodiči.

Nelíbí se jí, že se na ni prarodiče domluvili. Strach z ústavu ji však motivuje k lepší spolupráci. Sama Markéta však přiznává, že se nyní chová lépe, když navštěvuje kurátora. Tuto změnu ve svém chování však nepovažuje za vliv kurátora, ale spíše z to, že se sama rozhodla chovat lépe

Součastnost a závěr

Nyní Markéta pravidelně dochází ke kurátorce a v rámci svých možností spolupracuje, protože nechce být umístěna do diagnostického ústavu. Ten na ni působí jako strašák.

Její prarodiče se jí snaží motivovat ať dokončí školu a vyučí se. V současné době se snaží více spolupracovat. Nyní si myslí, že už by ke kurátorovi vůbec docházet nemusel. Stále dochází ke svému psychologovi. Myslí si, že ten jí pomáhá nejvíce. Právě v doporučení psychologa vidí nejúspěšnější část intervence kurátora. Markéta v nejbližší době neplánuje navštěvovat žádné volnočasové aktivity, tvrdí, že na to nemá čas a nikoho tam nezná.

5.4 Daniel

Profil komunikačního partnera

Tato analýza rozhovoru se věnuje Danielovi, kterému je 17 let. Daniel bydlí v okresním městě, kde žije s rodiči a starším bratrem. Mezi jeho koníčky patří jízda na kole, celkově rád sportuje, s kamarády hraje fotbal a basketbal. Matka Daniela pracuje jako podniková účetní a otec je OSVČ. Podle komunikačního partnera se v rodině nevyskytují žádné závažné problémy.

Problém a jeho vývoj

Problém, kvůli kterému se Daniel dostal do péče kurátora bylo přichycení policií pod vlivem alkoholu. Zhruba před půl rokem se účastnil diskotéky, kde byl udělán policejní zátah. Jako mladistvému mu našli v dechu alkohol. Jelikož je nezletilý, tak byl odvezen na policii, tam si jej museli vyzvednout rodiče. K požívání alkoholu došlo na párty, kde Daniel byl se svými kamarády. Pití alkoholu považuje za kolektivní činnost. Podle jeho slov vždycky pije jen s přáteli. Jeho kamarádi pijí též i když jim ještě nebylo 18 let. Podle svých slov žádné jiné problémy nemá „Nejsem zrovna ukázkový ani jedničkář, ale žádné problémy nemívám.“ Odvezení policií Daniel popisuje jako smůlu. Na pití alkoholu nevidí nic zvláštního. Sám svůj incident označuje za „normální sobotu“. Alkohol tedy nepovažuje za nic špatného, ale sám nemá rád lidi, co pijí příliš. Podle něj spíše než na věku, kdy člověk požívá alkohol více záleží na tom jestli to „umí nebo neumí“. Mezi jeho vrstevníky jsou lidé, kteří pijí od 14 let. On sám to prý nepřehání a pije s mírou. Za tento incident dostal Daniel vynadáno. Rodičům však ani nevadil tolik alkohol samotný, ale spíše byli vyděšeni z nočního telefonátu od policie. Báli se, co se Danielovi stalo. Kvůli tomuto Daniel jednou navštívil kurátora.

Dalším problémem, který se u Daniela vyskytuje je kouření. Daniel se přiznal, že kouří, to však před kurátorem zamlčel. Kouření by mu prý kurátor stejně nevymluvil. Daniel se zmiňuje, že jeho rodiči také kouří, takže by jim to nemělo vadit, že on začal také. Několikrát vyzkoušel marihuanu.

Intervence kurátora

V tomto případě byla intervence kurátora malá a zahrnuje pouze pohovor a domluvu směřovanou k motivaci nepít alkohol. Daniel si vzpomíná, že se ho kurátor ptal na jeho záliby a koníčky a řekl mu něco o rizicích alkoholu. Daniel se s kurátorem setkal při jednorázovém pohovoru. Jelikož se u něj nevyskytují jiné problémy, považoval kurátor tento postup za zřejmě dostačující.

Pohled na intervenci kurátora

Podle Danielových slov se nedá říct, že by šlo o nějakou spolupráci, jelikož se jednalo pouze o jeden rozhovor, kde mu řekli o rizicích pití alkoholu a poučili ho. V tomto případě tedy ani nedošlo ke spolupráci kurátora a rodičů. Schůzka s kurátorem Danielovi přišla zbytečná, ale kurátorku hodnotí jako sympatickou. Ocenil, že kurátorka z jeho případem nedělala „žádnou vědu“ a vše se rychle vyřešilo. Myslí si, že schůzka proběhla bezproblémově, ale nemůže říct, že by ho nějak ovlivnila. Daniel si myslí, že kurátor má na starosti mnohem důležitější případy. O tom, kdo je kurátor již dříve věděl ze školy a nějaké přednášky o prevenci,

Současnost a zhodnocení

V současnosti Daniel omezuje kouření, z důvodu, že je příliš drahé na jeho kapesné. V tomto případě jsem příliš nepočítala s tím, že by jednorázový pohovor měl na Daniela nějaký vliv. Při rozhovoru se ukázalo, že je tomu skutečně tak. Daniel označuje svou rodinu jako bezproblémovou a ani ve škole nemá problémy. Zkušenost s kurátorem hodnotí kladně, ze začátku se totiž bál, co všechno po něm budou chtít, a že má velký problém. Byl však mile překvapen vlídností kurátora. Myslí si, že schůzka byla nevtíravá, ale nemůže říct, že by ho nějak ovlivnila. Z rozhovoru vyplynulo, že požívání alkoholu není považováno za nic výjimečného. Rodiče kouří a Daniel si zřejmě přebral tento vzor. Nevím jaký styl výchovy má, tudíž těžko usuzovat, jestli pití alkoholu je projevem volné výchovy, puberty nebo vlivu vrstevníků. Otázkou je, zda by Daniel pil i kdyby měl jiné kamarády, kteří alkohol nepijí. Nepodařilo se mi zjistit, zda Danielovi kamarádi patří mezi problémovou mládež.

Závěr

Záměrem mé práce bylo objasnit vliv kurátora pro děti a mládež na jeho klienty. Především jsem se snažila zjistit, jak děti a mládež vnímají intervenci kurátora a popsat hlavní problémy, kvůli kterým museli s kurátorem začít spolupracovat. Pro tento výzkum byl zvolen kvalitativní přístup zaměřený na analýzu rozhovoru s komunikačním partnerem. V průběhu výzkumu jsem využila i některých postupů zakotvené teorie.

V konceptuální části práce jsem popsala informace důležité pro zasvěcení do této problematiky. V praktické části jsem se snažila zodpovědět mé stanovené cíle a propojit je s informací z první části.

Z analýzy výzkumu jsem zjistila, že ve třech mých analýzách rozhovoru komunikační partneři přiznávají vliv kurátora na jejich chování. U případu Daniela jsem došla k výsledku, že jej styk s kurátorem neovlivnil, ale jeho chování na něj působilo příjemně. Schůzku nepovažuje za nijak pro něj významnou, ale neodnáší si negativní pocit. U případu Markéty jsem došla k tomu, že ji spolupráce s kurátorem také ovlivnila i když jeho přímý vliv nepřiznává. Jelikož se v poslední době snaží chovat lépe.

Myslím si, že ve všech uvedených případech je složité usuzovat, co všechno je přímým vlivem kurátora. Není důležitá jen práce kurátora s dítětem, ale i působení nejbližšího okolí dítěte. Ve třech případech kromě Daniela, kurátorka pracovala i s rodinou.

V případě s Janem si myslím, že vliv na úspěšnost práce s kurátorem mělo i to, že jeden z jeho kamarádů, který byl vůdcem party se přestěhoval. Dále pak pozitivní vliv na intervenci měla pomoc, která byla poskytnuta matce. V případě Petra a Markéty byla taky využita spolupráce s celou rodinou.

Za hlavní vliv kurátorky v případě Petra mohu označit omezení styku s asociální vrstevnickou skupinou a motivace ke vhodnému trávení volného času. V tomto případě se nepodařilo, zapojit nejbližší rodinu i když snaha kurátorky podle výpovědi Petra byla.

V případě Markéty je největší vliv kurátorky patrný ve správném zařazení konzultace s psychologem a jednotnost ve spolupráci s prarodiči, motivací pro spolupráci byla především hrozba ústavní výchovy. Mezi pozitivní motivací pro spolupráci bylo, že kurátor nebyl pouze direktivní, ale ptal se i na její názory.

V případě Daniela nedošlo k pozitivnímu ovlivnění kurátorkou, jednalo se však pouze o jednorázovou spolupráci.

Mezi nejčastější intervence kurátora, které se v těchto případech objevily patřila kontrola školní docházky, snaha o motivaci při správném trávení volného času a omezení negativního vlivu vrstevníků, vyřešení problémů ve škole, zlepšení komunikace v rodině.

Ve třech případech kromě Daniela docházelo ke kontrole školní docházky, U Petra úspěšně proběhla motivace pro volnočasové aktivity. U Jana i Petra došlo k omezení nebo úplnému ukončení negativního vlivu vrstevnických skupin. Ke zlepšení komunikace v rodině došlo především u Jana. Komunikace v rodině se zlepšila i v rodině Markéty, která se v poslední době snaží více spolupracovat. V případě Petra nedošlo ke změně v komunikaci v rodině, jelikož matka nespolupracuje. V případě Daniela kurátor do těchto sfér nezasahoval.

Zajímavým zjištěním bylo i to, že participant Jan přisuzuje hlavní vliv kurátorů ne přímo na sebe samotného, ale i na jejich rodinu. Tři participanté hodnotí přístup kurátora kladně. Markéta jej považuje spíše za dozorce i když v současnosti s ním vychází dobře.

Klientům kurátora se v několika případech nelíbila jeho kurátora. Jednalo se především o začátky spolupráce s kurátorem. V některých případech je nutné, aby kurátor zajišťoval dozor, a to i v případech kdy klient o spolupráci nestojí. Z výzkumu též vyplívají souvislosti různých vlivů, které působí na dítě. Jedná se především o působení školy, kamarádů, rodiny, trávení volného času.

U všech mých participantů kromě Daniela se objevovali shodné problémy. Jedná se především o kázeňské problémy, negativní vliv vrstevnických skupin, záškoláctví a nevhodné trávení volného času. V případě Petra a Markéty se objevují krádeže.

Petr a Markéta v současnosti ještě kurátora navštěvují. Daniel kurátora navštívil pouze jednou a Jan ke kurátorovi nedochází již rok a půl.

Myslím si, že má práce splnila svůj cíl v tom, že zjistila, že do jisté míry kurátorka ovlivnila vybrané klienty. To, jak je tato spolupráce účinná pak závisí na mnoha faktorech. Ve všech případech se problémy, tak jak už to v sociální oblasti bývá, vrství na sebe, že potom lze těžko poznávat co byl původní problém a co důsledek.

Jak jsem již uvedla dříve, jsem si vědoma omezených možností získaných informací ve výzkumu. Pro účely mé bakalářské práce jsem se však zastavila zde. Pro větší rozpracování

by bylo potřeba pokračovat dále, hledat vhodné participanty pokud by se objevovali nové souvislosti.

Prameny a literatura

1. BABICKÁ, Regina, 2008. Pomoc a kontrola v nízkoprahových službách pro děti a mládež. *Sociální revue*[online]. 2008 [cit. 2018-04-07]. Dostupné z: http://socialnirevue.cz/media/docs/Babicka_PomocKontrolaNizkoprahoveSluzbyDetiMladez.pdf
2. BLAŽEK, BOHUSLAV. Tváří v tvář obrazovce. 1. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství., 1995, s. 191.
3. ČERVENKA, K. (2005): Není past'ák jako past'ák: Sociálně konstruovaná identita mládeže z "preventivně výchovného" zařízení a její důsledky. *Biograf*(37): 111 odst. Dostupné na adrese <http://www.biograf.org/clanek.php?clanek=v3702>
4. ČÍRTKOVÁ, L, 2003. *Dva pohledy na delikvenci dětí a mladistvých*. Kriminalistika, s. 242.
5. DUNOVSKÝ, J. a kol., 1999. Sociální pediatrie. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 297 s. ISBN 80-7169-254-9
6. FRASER, M. (ed.). Risk and resilience in childhood: An ecological perspective. Washington DC: NASW, 1997.
7. GEIST, B. Sociologický slovník. Praha: Victoria Publishing, 1992, 647 s. ISBN
8. HARTL a HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Praha: Portal, 2000, s. 772.
9. HENDL, Jan. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum, 1997, s. 243. ISBN 80-7184-549-3.
10. CHMELÍK, Jan, 1998. *Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži*. Ministerstvo vnitra.
11. Janebová, R., & Králové, H. (2006). Gender aspekty v sociální práci s rizikovou mládeží. *Riziková mládež v současné společnosti. Hradec Králové: Gaudeamus*, 52-66.
12. JEDLIČKA, R. a KLÍMA, P. a KOŤA, J aj. 2004. Děti a mládež v obtížných životních situacích. Nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí
13. KARABEC, Z. Delikvence. In KAPR, J., LINHART, J., FIŠEROVÁ, V., VODÁKOVÁ, A. (eds.). Sociální deviace, sociologie nemoci a medicíny. Praha: Slon, 1991.
14. KONRÁD, Z. a kol. Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů. 2. rozš. vyd.
15. KRAUS, Blahoslav, 2008. *Základy sociální pedagogiky*. Portál, s. 181-182. ISBN 978-80-7367-383-3.
16. KREJČÍKOVÁ, P., & KOŤOVÁ, M. Resocializační program pro mládež jako nástroj sociální práce kurátora pro mládež. *Místo vydání: Příbram Vydání: 1. Rok vydání: 2016*

17. Kuchta, J., Válková, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. Beck, 2005
18. Labáth, V., Ambrózová, A., Smik, J., & Štúrová, J. (2001). *Riziková mládež: možnosti potenciálních zmien*. Sociologické nakladatelství.
19. Linhart, J., Petrušek, M., Vodáková, A., Maříková, Hana.1996. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum. ISBN 80-7184-310-5.
20. MAŇÁK, Josef, 2004. *Cesty pedagogického výzkumu*. Paido.
21. Martínek, Z. (2009). *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Grada Publishing as.
22. Matoušek a kol. *Slovník sociální práce*. Portál, Praha 2003.
23. Matoušek, O. Pazlarová H. : *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*. Praha : Portál. 2010
24. Matoušek, O.;Kroftová, A. *Mládež a delikvence*. Portál, Praha 2003.
25. *Metodická příručka pro kurátory pro děti a mládež*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2016
26. MORAVCOVÁ, Eva, Zuzana PODANÁ a Jiří BURIÁNEK. *Delikvence mládeže: Trendy a souvislosti*. Praha: Triton, 2015. ISBN 978-80-7387-860-3.
27. Mühlpacher, Pavel. *Sociální patologie*. Masarykova univerzita v Brně, Brno 2001.
28. OLÁH, Michal, 2006. *Neposlušné děti ADHD. Sociální práce. 2006(2)*.
29. PAVELOVÁ, Ľ. (2006). *Riziková mládež v kontexte závislostí. Truhlářová, Z., Smutek, M. Riziková mládež v současné společnosti. Hradec Králové: Gaudeamus, Univerzita Hradec Králové.*
30. PIVODOVÁ, Jana, 2011. *Podrobná struktura odboru sociálních věcí a školství* [online]. [cit. 2018-04-08]. Dostupné z: <https://www.prerov.eu/cs/magistrat/o-magistratu/odbory-magistratu/odbor-socialnich-veci-a-skolstvi/podrobna-struktura-odboru-socialnich-veci-a-skolstvi.html>
31. Punová, M. (2012). *Resilience v sociální práci s rizikovou mládeží. Sociální práce/Sociální práce, (2)*.
32. RAUFLEISCH, U. *Doprovázení a terapie delikventů*. Boskovice: Albert, 2000. s. 786
33. Straus, J., a kolektiv, *Kriminalistická metodika*, Plzeň 2008, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., ISBN 978-80-7380-124-3
34. ŠTAJNAROVÁ, Alžběta, 2013. *Orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD). Statutární město Přerov*[online]. [cit. 2018-04-08]. Dostupné z: <https://www.prerov.eu/cs/magistrat/socialni-oblast-a-skolstvi/rodina-deti-a-mladez/organ-socialne-pravni-ochrany-deti-ospod.html>
35. ŠTĚCHA, Stanislav, 2017. *NA JAKÉ VZDĚLÁNÍ MAJÍ PRÁVO ROMSKÉ DĚTI? MINISERTSVO ŠKOLSTVÍ ZVEŘEJNILO NOVÁ DATA: Jak si v současnosti stojí romské*

- děti na poli českého vzdělávání. *Amnesty international* [online]. [cit. 2018-06-10]. Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/news/3798/na-jake-vzdelani-maji-pravo-romske-deti-minisertsvo-skolstvi-zverejnilo-nova-data>
36. ŠTÍPEK, J. Delikvence dětí a mládeže v ČSSR. 1. vyd. Praha, Ústav školských informací, 1974.
37. Turista, *Statutární město Přerov* [online]. 2018 [cit. 2018-06-10]. Dostupné z: <https://www.prerov.eu/cs/turista/>
38. ÚLEHLA, Ivan. *Umění pomáhat: učebnice metod sociální praxe*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009
39. ULMÁKOVÁ, Jana. *Trestání delikventní mládeže*. Praha: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-450-6.
40. Vágnerová, M.: *Psychopatologie pro pomáhající profese – variabilita a patologie lidské psychiky*. Portál, Praha 1999
41. VÁGNEROVÁ, Marie, 2011. *Poradenská psychologie pro pedagogy se zmařením na problémy v chování*. Technická univerzita v Liberci, s. 37. ISBN 978-80-7372-763-5.
42. VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Portál, 2012, s. 792. ISBN 978-80-262-0225-7.
43. *Veřejná správa online: Města a obce online* [online], [cit. 2018-04-08]. Dostupné z: <http://mesta.obce.cz/vyhledat2.asp?okres=3808>
44. *Vyhláška č. 473/2012 Sb. Vyhláška o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí*, 2012. In: . Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-473>
45. WALLERSTEIN, Judith a Joan KELLY, Experiences of the Preschool Child. *The Effects of Parental Divorce*. s. 1-17.
46. *Zákon č. 109/2002 Sb. Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů*, In: Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109>
47. *Zákon č. 218/2003 Sb. Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví*
48. Zoubková, I., Nikl, J., Černíková, V., *Kriminalita mládeže*, Praha 2001, ISBN 80-7251-070-3
49. ŽIŽLAVSKÝ, Martin, 2003. *Metodologie pro Sociální politiku a sociální práci*. Brno: Masarykova univerzita, s. 113. ISBN ISBN 80-210-3110-7.
50. Zákon č. 359/1999 Sb
51. Zákon č. 473/ 2012 Sb
52. Zákon č. 231/2001 Sb.,
53. Zákon č. 132/2010 Sb.,

54. Zákon č.40/1995 Sb.,

55. Zákon č.218/2003 Sb.